

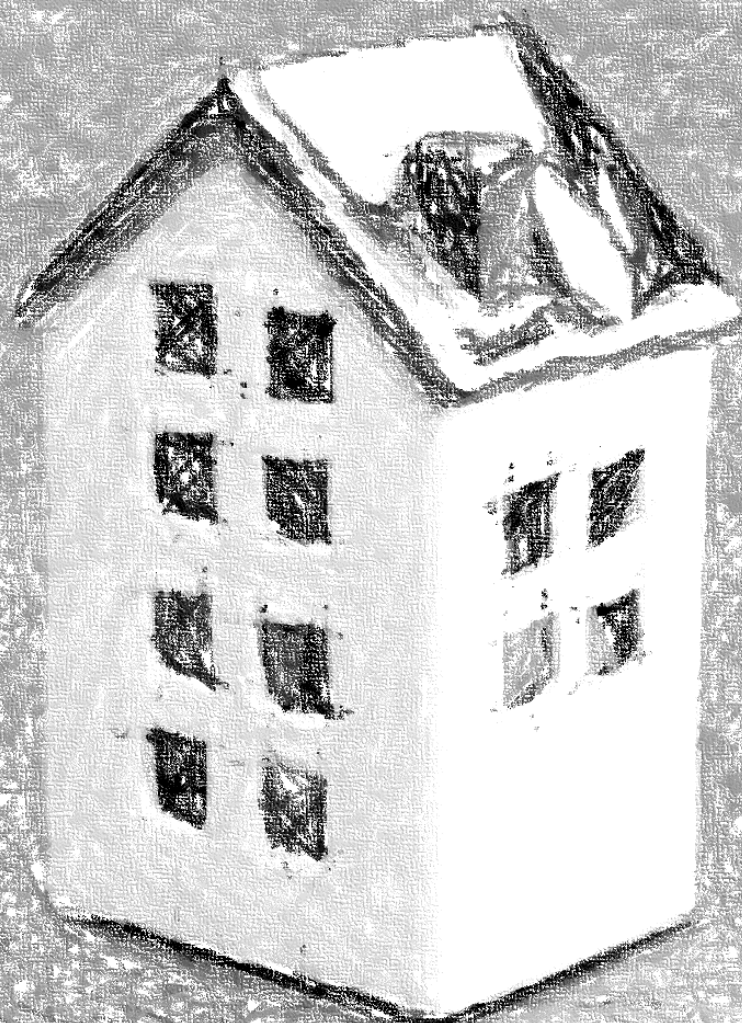
UREDBE EU-A O IMOVINSKIM ODNOSIMA BRAČNIH DRUGOVA I REGISTRIRANIH PARTNERA

Lucia Ruggeri

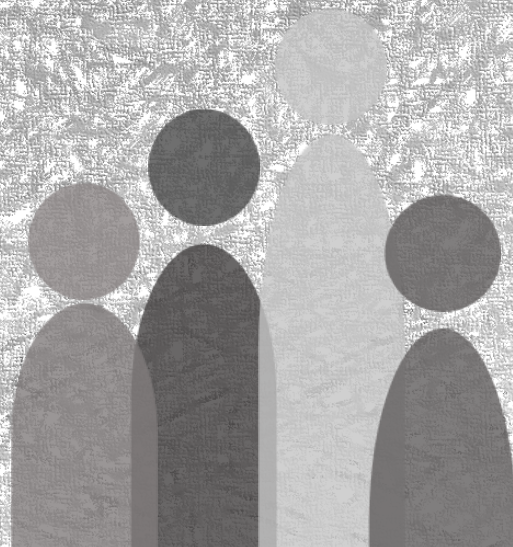
Agnė Limantė

Neža Pogorelčnik Vogrinc

(ur.)

Rijeka, 2021.

Uredbe EU-a o imovinskim odnosima bračnih drugova i registriranih partnera

Lucia Ruggeri, Agnė Limantė, Neža Pogorelčnik Vogrinc (ur.)

Rijeka, 2021.

Naslov izvornika: EU Regulations on Matrimonial Property and Property of Registered Partnerships

Izvornik knjige dostupan je na: www.intersentia.com

Urednice: Lucia Ruggeri, Agn  Limant , Ne a Pogorel nik Vogrinc

Recenzenti: Maria Caterina Baruffi, Toni Deskoski, Pavel Koukal

Urednice hrvatskog prijevoda: Ivana Kunda, Danijela Vrbljanac, Sandra Winkler

Autorice prijevoda: Ivana Kunda (predgovor, poglavlja 4. i 7.), Sandra Winkler (popis urednica i autora, poglavlja 10., 11. i 13.), Martina Baj i  (poglavlja 6., 8., 9. i 12.), Danijela Vrbljanac (uvod, poglavlja 1., 2., 3. i 5.)

Izdava : Sveu ili te u Rijeci, Pravni fakultet, Hahli  6, Rijeka, Hrvatska, www.pravri.uniri.hr

Godina izdanja: 2021.

ISBN: 978-953-8034-38-1 (e-knjiga)

This book is published as a part of the EU funded Justice Project “E-training on EU Family Property Regimes (EU-FamPro)” No. 101008404-JUST-AG2020/JUST-JTRA-EJTR-AG-2020) and is available for downloading at the Project website www.euro-family.eu.

This project was funded by
the European Union’s Justice
Programme (2014-2020)

**E-TRAINING ON EU FAMILY
PROPERTY REGIMES**

The content of this book represents the views of the authors only and is their sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

SADRŽAJ

IRMANTAS JARUKAITIS	7
Predgovor	
PAOLO PASQUALIS	8
Predgovor	
ALBERTO PEREZ CEDILLO	9
Predgovor	
FERNANDO RODRÍGUEZ PRIETO	10
Predgovor	
JUAN IGNACIO SIGNES DE MESA	11
Predgovor	
UVOD.	17
DIO I. POZADINA: NA PUTU PREMA ZAJEDNIČKIM PRAVILIMA EU-A O IMOVINI PREKOGRANIČNIH PAROVA	
1. SUSTAV INSTRUMENATA EUROPSKOGA OBITELJSKOG MEĐUNARODNOG PRIVATNOG PRAVA (Agnė Limantė)	20
2. UREDBE BR. 2016/1103 i 2016/1104: RAZVOJ I USVAJANJE (Eglė Kavoliūnaitė- Ragauskienė).	34
DIO II. STRUKTURA UREDABA BR. 2016/1103 I 2016/1104	
3. TEMELJNI POJMOVI I POLJE PRIMJENE UREDABA BR. 2016/1103 I 2016/1104 (María José Cazorla González i Mercedes Soto Moya)	44
4. ODREDBE O NADLEŽNOSTI U UREDBAMA 2016/1103 i 2016/1104 (Ivana Kunda i Agnė Limantė).	65
5. MJERODAVNO PRAVO U UREDBAMA BR. 2016/1103 i 2016/1104 (Neža Pogorelčnik Vogrinc)	85
6. PRIZNAVANJE, IZVRŠIVOST I IZVRŠENJE ODLUKA NA TEMELJU UREDBE O BRAČNOJ IMOVINI I UREDBE O IMOVINSKIM POSLJEDICAMA REGISTRIRANIH PARTNERSTAVA (Jerca Kramberger Škerl)	103
7. JAVNE ISPRAVE I SUDSKE NAGODBE PREMA UREDBI 2016/1103 I UREDBI 2016/1104 (Ivana Kunda i Martina Tičić)	120
DIO III. MEĐUODNOS UREDABA BR. 2016/1103 I 2016/1104 I OSTALIH EUROPSKIH I NACIONALNIH INSTRUMENATA	
8. ODABIR PRAVA I NADLEŽNOSTI ZA BRAČNOIMOVINSKE I IMOVINSKE POSLJEDICE REGISTRIRANIH PARTNERSTAVA: POVEZANI RIZICI (Francesco Giacomo Viterbo i Roberto Garetto)	141
9. IMOVINSKI ODNOSI PREKOGRANIČNIH ISTOSPOLNIH PAROVA U EUROPSKOJ UNIJI (Filip Dougan)	159
10. DE FACTO PAROVI: NACIONALNA RJEŠENJA I EUROPSKI TRENDОВI (Sandra Winkler).	176

11. IMOVINSKI REŽIMI I ZEMLJIŠNI UPISNICI ZA PREKOGRANIČNE PAROVE (Lucia Ruggeri i Manuela Giobbi)	192
12. UREDBA O NASLJEĐIVANJU, UGOVORI O BRAČNOJ IMOVINI I NEDOSLJEDNOST MEĐU PRAVILIMA EUROPSKOGA MEĐUNARODNOG PRIVATNOG PRAVA (Stefano Deplano).	208
13. RAZNOVRSNA PROMIŠLJANJA O EUROPI, NJEZINIM STANOVNICIMA I MIGRACIJAMA (Nenad Hlača)	222

4

ODREDBE O NADLEŽNOSTI U UREDBAMA 2016/1103 I 2016/1104

IVANA KUNDA I AGNÉ LIMANTÉ*

1. UVOD

Bračni drugovi ili registrirani partneri, koji su različitih državljanstava, a žive kao par u dvjema ili više država ili imaju imovinu smještenu u dvjema ili više država, suočavaju se s brojnim pitanjima o bračnoimovinskom režimu ili imovinskom režimu registriranog partnerstva nađu li se u situaciji podjele svoje imovine, bilo radi upravljanja njome ili zbog prestanka njihovog odnosa, ili stoga što je jedan od njih preminuo.¹ Prvo od tih pitanja je nadležnost suda. Učestalo par nije posve siguran u kojoj državi može pokrenuti postupak i može li podjelu imovine rješavati zajedno s nekim drugim pitanjima (npr. razvod ili uzdržavanje). U državama članicama koje sudjeluju u pojačanoj suradnji u stvarima bračnoimovinskog režima i stvarima imovinskih posljedica registriranog partnerstva, Uredba 2016/1103 o bračnoj imovini i Uredba 2016/1104 o imovinskim posljedicama registriranih partnerstava daju odgovore.

Uredba 2016/1103 i Uredba 2016/1104 trebaju se čitati usporedno, uključujući i odredbe o nadležnosti koje su sadržane u Poglavlju II, člancima 4.–19. obaju uredbi. Članci 4. i 5. propisuju u hijerarhiji dominantne odredbe o nadležnosti, dok članak 6. predviđa odredbe o nadležnosti u ‘ostalim slučajevima’, i nadopunjen je člankom 7. o ograničenoj autonomiji stranaka da izaberu nadležni sud države članice i člankom 8. o nadležnosti koja proizlazi iz prešutnog pristanka tuženika. Daljnje odredbe o nadležnosti uključuju alternativnu i podrednu nadležnost (članci 9. i 10.), *forum necessitatis* (članak 11.), protuzahatjeve (članak 12.), ograničenje nadležnosti (članak 13.) i privremene mjere (članak 19.). Nadalje, Poglavlje II odnosi se i na određena postupovna pitanja pored nadležnosti, kao što su vrijeme pokretanja postupka (članak 14.), ispitivanje nadležnosti i dopustivosti (članci 15.–16.), litispendencija (članak 17.) i povezani postupci (članak 18.). Ove su odredbe prisilne naravi i sud ne može otkloniti svoju nadležnost koja mu je na temelju Uredbi 2016/1103 ili Uredbi 2016/1104 povjerena, izuzev ako je posebnom odredbom tako predviđeno (npr. članci 9. i 13.).² Isto tako, sud u državi članici pred kojim je pokrenut postupak u stvari bračnoimovinskog režima za koju nije nadležan sukladno Uredbi 2016/1103 ili Uredbi 2016/1104, mora se po službenoj dužnosti oglasiti

* Ivana Kunda, profesorica i pročelnica Katedre za međunarodno i europsko privatno pravo Sveučilišta u Rijeci, Pravnog fakulteta.

Agné Limanté, MA, PhD, glavna istraživačica na Pravnom institutu Litavskog centra za društvene znanosti.

1 Pojam ‘bračnoimovinski režim’ u europskom međunarodnom privatnom pravu vrlo je širok i počiva na tradicijama država europskog kontinentalnog kruga. W. PINTENS, ‘Matrimonial Property Law in Europe’ u K. BOELE-WOELKI, K. MILES i J. SCHERPE (ur.), *The Future of Family Property in Europe*, Intersentia, Cambridge 2011, str. 20. U pogledu toga pojma u Uredbi 2016/1103 vidi P. QUINZÁ REDONDO, ‘Matrimonial Property Regimes’ u I. VIARENGO i F.C. VILLATA (ur.), *Planning the Future of Cross Border Families: A Path Through Coordination*, Hart Publishing, Oxford 2020, str. 105.

2 P. FRANZINA, ‘Article 13. Limitation of Proceedings’ u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 132.

nenadležnim sukladno članku 15.

Prethodnoj raspravi o odredbama o nadležnosti, korisno je dati određene strukturne napomene. Prvo, izuzev u pogledu članaka 5. i 6., odredbe o nadležnosti u Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104 su gotovo istovjetne. Stoga, kroz cijelo ovo poglavlje upute na Uredbu 2016/1103 treba shvaćati i kao uputu na Uredbu 2016/1104, osim ako je drugačije navedeno. Slično tomu, upute na bračnog druga (bračne drugove) ili stvari bračnoimovinskog režima treba razumjeti i kao uputu na registriranog partnera (registrirane partnere) odnosno stvari imovinskih posljedica registriranog partnerstva, itd. Drugo, poput nekih drugih propisa međunarodnog privatnog prava EU-a, odredbe o nadležnosti u Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104 uređuju međunarodnu nadležnost sudova država članica, bez upućivanja na sud koji je konkretno nadležan u toj državi članici. Slijedom navedenog, nacionalne odredbe o mjesnoj i stvarnoj nadležnosti na snazi u državi članici na koju su uputile Uredba 2016/1103 ili Uredba 2016/1104 trebaju biti primijenjene na utvrđivanje točnog suda koji će rješavati *in concreto*. Treće, uputa na ‘državu članicu’ ograničena je na države članice koje sudjeluju u pojačanoj suradnji uspostavljenoj Uredbom 2016/1103 odnosno Uredbom 2016/1104. U državama članicama koje ne sudjeluju u pojačanoj suradnji sudovi, umjesto Uredbe 2016/1103 odnosno Uredbe 2016/1104, primjenjuju nacionalna pravila, a koja su izvan dosega ovog poglavlja.³ Na kraju, uputu na pojam ‘sud’ treba, sukladno uvodnoj izjavi 29. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104, razumjeti kao uputu ne samo na sudove *stricto sensu*, nego i na druga nadležna tijela ili osobe kojima je povjerena pravosudna funkcija koja je poput sudske ili umjesto sudske, uključujući javne bilježnike i članove drugih pravnih profesija u državama članicama.⁴

2. KONCENTRACIJA NADLEŽNOSTI KAO OSNOVNO NAČELO

Kao što je spomenuto u Poglavlju 2, EU je usvojio više uredbi koje se odnose na različite aspekte obiteljskog međunarodnog privatnog prava što rezultira atomiziranim pristupom – različiti pravni propis uređuje nadležnost za bračne sporove, roditeljsku odgovornost, otmicu djeteta, uzdržavanje i nadležnost. Svakom od tih uredbi postavljene su vlastite odredbe o nadležnosti koristeći različite kriterije nadležnosti. Pored toga, određene stvari u sklopu obiteljskog prava nisu uopće uređene ujednačavajućim propisima EU-a, kao što je nadležnost za osobni status ili prestanak registriranog partnerstva. Uporaba različitih europskih i nacionalnih propisa dodatno je složena zbog toga što postoji samo manji broj uzajamnih upućivanja između tih propisa a posebno između odredbi o nadležnosti.⁵ Uredba 2016/1103 i Uredba 2016/1104 su posebne u tom smislu jer se dijelom oslanjaju na ujednačene odredbe o nadležnosti EU-a u nasljednim stvarima⁶ i bračnim sporovima⁷ i nacionalne odredbe o nadležnosti u stvarima raskida ili poništaja registriranog partnerstva. Budući da se javljaju tek kasnije u okviru obiteljskog međunarodnog privatnog prava EU-a,⁸ Uredba 2016/1103 i Uredba

3 Vidi gore poglavlje 3.

4 U Francuskoj je to povjereno javnim bilježnicima, dok u Italiji te odluke donose matičari ili odvjetnici. Vidi L. RUGGERI, ‘Registered Partnerships and Property Consequences. Jurisdiction’ u M.J. CAZORLA GONZÁLEZ, M. GIOBBI, J. KRAMBERGER ŠKERL, L. RUGGERI i S. WINKLER (ur.), *Property Relations of Cross Border Couples in the European Union*, Edizioni Scientifiche Italiane, Napoli 2020, str. 59.

5 Upućivanje jednog propisa EU-a na drugi pojavljuje se, primjerice, između uzdržavanja i roditeljske odgovornosti, dok je uputa propisa EU-a na nacionalno pravo predviđena između uzdržavanja i osobnog statusa. Vidi članak 3. točke (c) i (d) Uredbe o uzdržavanju. Uputa unutar istog propisa povezuje (prorogacijom nadležnosti) nadležnost u stvarima roditeljske odgovornosti i bračnim stvarima u članku 12. stavku 1. Uredbe Bruxelles II bis.

6 Vidi Uredbu o nasljeđivanju.

7 Vidi Uredbu Bruxelles II bis, koju će od 1. kolovoza 2022. zamijeniti Uredba Bruxelles II ter.

8 Međunarodnoprivatnopravna pravila za bračnoimovinske režime bila su predviđena već u Haškom programu jačanje slobode, sigurnosti i pravde u Europskoj uniji, SL C 53, 3.3.2005, str. 1.–14., posebno str. 13. Vidi C. HONORATI, ‘Verso una competenza della Comunità europea in materia di diritto di famiglia?’ u S. BARIATTI (ur.), *La famiglia nel diritto internazionale privato comunitario*, Guiffirè editore, Milano 2007, str. 21.

2016/1104 prepoznaju prednosti uzajamne povezanosti između propisa međunarodnog privatnog prava EU-a, posebice koncentracije nadležnosti.⁹ Članci 4. i 5. prisilno se primjenjuju u njihovim odnosnim područjima primjene i zauzimaju prvenstveno mjesto u arhitekturi nadležnosti u Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104, iznad ostalih odredbi o nadležnosti. Posljedično tomu, sudovi države članice koja je različita od država koje su nadležne prema člancima 4. ili 5., već s obzirom na okolnosti predmeta, moraju se *ex officio* oglasiti nenadležnima sukladno članku 15.¹⁰

2.1. KONCENTRACIJA NADLEŽNOSTI U FORUM SUCCESSIONIS

Članak 4. Uredbe 2016/1103 koncentrirana nadležnost u stvarima bračnoimovinskog režima u slučaju smrti jednog bračnog druga pred sudovima države članice u kojoj je u pokrenut postupak u nasljednopravnoj stvari. Njime je predviđeno da su sudovi države članice, pred čijim je sudom pokrenut postupak u stvarima nasljeđivanja bračnog druga na temelju Uredbe 650/2012 o nasljeđivanju (*forum successionis*), također nadležni za odlučivanje u stvarima bračnoimovinskog režima povezanim s tim predmetom nasljeđivanja. Pored osiguravanja postupovne ekonomičnosti i učinkovitosti, navedena koncentracija nadležnosti ujedno je usmjerena izbjegavanju mogućih poteškoća ili nekoherentnih ishoda koji proizlaze iz uzajamne povezanosti između pitanja nadležnosti i bračnoimovinskog režima.¹¹ Ovo rješenje čini se posve logičnim jer, prema pravima brojnih država, prestanak bračnoimovinskog režima prethodi odluci o nasljeđivanju, a nasljeđivanje obuhvaća samo imovinu ostavitelja, ne i preživjelog bračnog druga. Stoga koncentracija nadležnosti uzima u obzir uske veze između pitanja nasljeđivanja i bračnoimovinskog režima, dopuštajući razumno upravljanje dvjema postupcima. Međutim, koncentracija je ograničena na međunarodnu nadležnost određene države članice, dok primjena njezinih nacionalnih odredbi o unutardržavnoj mjesnoj i stvarnoj nadležnosti može rezultirati odvojenim postupcima o nadležnosti i bračnoimovinskom režimu pred dvjema različitim sudovima te države članice.¹² Prednost koncentracije je i dalje prisutna jer su koherentnost i koordinacija zacijelo osigurani na višoj razini unutar jednog pravnog sustava, negoli između dva pravna sustava.

Odredba o nadležnosti u članku 4. je prisilna, ne dopušta izuzetke i stranke je ne mogu derogirati, kao što je prethodno pojašnjeno. Trostruke pretpostavke koje kumulativno potiču njezinu primjenu su jasno iskazane u odredbi: (i) pred sudom u državi članici pokrenut je postupak u stvari nasljeđivanja; (ii) nadležnost toga suda utvrđena je na temelju Uredbe o nasljeđivanju; i (iii) stvar bračnoimovinskog režima povezana je s tim predmetom nasljeđivanja.¹³ Pretpostavke se široko tumače u pravnoj literaturi, posebno pretpostavka povezanosti koja bi trebala uključivati ne samo stvar bračnoimovinskog režima u kojoj su nasljednopravna

9 Vidi uvodnu izjavu 32. Uredbe 2016/1103. Vidi i A. LIMANTĚ i N. POGORELČNIK VOGRINC, 'Party Autonomy in the Context of Jurisdictional and Choice of Law Rules of Matrimonial Property Regulation' (2020) 13 *Baltic Journal of Law & Politics* 135, 142.

10 I. KUNDA, 'Novi međunarodnoprivatnopravni okvir imovine bračnih i registriranih partnera u Europskoj uniji: polje primjene i nadležnost' (2019) *Hrvatska pravna revija* 27, 31.

11 A. BONOMI, 'Article 4. Jurisdiction in the Event of the Death of One of the Spouses [Partners]' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 52–53.

12 P. FRANZINA, 'Jurisdiction in Matters related to Property Regimes under EU Private International Law' (2017/2018) 19 *Yearbook of Private International Law* 159, 169. Kritiku toga stava vidi u P. MANKOWSKI, 'Internationale Zuständigkeit nach EuGüVO und EuPartVO' u A. DUTTA i J. WEBER (ur.), *Die Europäischen Güterrechtsverordnungen*, C. H. Beck, München 2017, str. 14.

13 Usporedi A. BONOMI, 'Article 4. Jurisdiction in the event of the death of one of the spouses [partners]' in I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 56., koji prihvaćajući pretpostavku pod b) tvrdi da to nije posve razvidno iz samog teksta. Smatramo da je dio odredbe koji glasi 'pred sudom države članice pokrenut postupak u stvarima nasljeđivanja bračnog druga na temelju Uredbe (EU) br. 650/2012' jasan i ne ostavlja prostora drugačijem tumačenju od toga da je pretpostavka iz b) jasna.

pitanja postavljena kao prethodna, već i kao pitanja izvođenja dokaza koji mogu doprinijeti postupovnoj ekonomičnosti.¹⁴ Na sudu pred kojim je pokrenut postupak je da pomno procijeni povezanost u svjetlu članka 4.¹⁵

Kada je pred sudom države članice pokrenut takav nasljednopravni postupak, stvar bračnoimovinskog režima to slijedi jer je privučena prema nadležnosti iste države članice, i to snagom djelovanja kroz mehanizam pomoćne nadležnosti. Slijedom načela *perpetuatio jurisdictionis*, koncentracija nadležnosti opstaje čak i ako je nasljednopravni postupak okončan nakon početka postupka u stvari bračnoimovinskog režima, jer je donesena pravomoćna odluka, nagodba ili na drugi način.¹⁶ Nasuprot tomu, ako je pred sudom pokrenut postupak u stvari bračnoimovinskog režima nakon što je nasljednopravni postupak već okončan, članak 4. ne primjenjuje se i trebaju se primijeniti članak 6. i drugi.

Primjena članka 4. znači da nadležnost u pogledu stvari bračnoimovinskog režima izravno ovisi o kriterijima nadležnosti koji su propisani Uredbom o nasljeđivanju. Za razliku od članka 5. kao što je objašnjeno niže, u članku 4. ne čini se razlika između pojedinih kriterija nadležnosti u Uredbi o nasljeđivanju.¹⁷ Odredba o općoj nadležnosti iz članka 4. Uredbe o nasljeđivanju utvrđuje nadležnost sudova države članice u kojoj je ostavitelj imao svoje uobičajeno boravište u vrijeme smrti, a što je bio predmet tumačenja Suda Europske unije (SEU) u predmetu *E.E.*¹⁸

E.E. je litavski državljanin čija je majka oženjena za K.-D.E., njemačkog državljanina. Zajedno s majkom, dok je još bio maloljetnik, *E.E.* se preselio u Njemačku. *E.E.*-ova majka sastavila je oporuku 2013. u uredu javnog bilježnika u Garliavi (Litva) i imenovala je svoga sina *E.E.*-a jedinim nasljednikom cijele njezine imovine. Nakon smrti majke u Njemačkoj, *E.E.* je 2017. postavio zahtjev javnom bilježniku u Kaunasu (Litva) da otvori postupak nasljeđivanja i izda potvrdu o njegovim nasljednim pravima. Javni bilježnik odbio je to učiniti uvjeren da je uobičajeno boravište ostaviteljice u trenutku smrti bilo u Njemačkoj, neovisno o činjenici da je *E.E.*-ova majka bila litavska državljanica koja nikad nije prekinula svoje veze s domovinom. Dok Vrhovni sud Litve nije izravno postavio pitanje o uobičajenom boravištu ostaviteljice (u trenutku smrti), SEU je usputno dao određene smjernice u tom smislu. SEU je naglasio da je Uredba o nasljeđivanju zasnovana na pojmu jednog uobičajenog boravišta ostavitelja isključujući mogućnost da se može smatrati da osoba ima uobičajena boravišta u više država.¹⁹ Upućujući na uvodne izjave 23. i 24. Uredbe, SEU je postavio kriterije za utvrđivanje uobičajenog boravišta ostavitelja. Nadležno tijelo koje odlučuje u predmetu nasljeđivanja treba provesti opću ocjenu okolnosti života ostavitelja tijekom godina koje su prethodile njegovoj smrti i u vrijeme njegove smrti, uzimajući u obzir sve relevantne činjenične okolnosti, osobito trajanje i redovitost prisutnosti umrlog u dotičnoj državi, kao i uvjete i razloge te prisutnosti. Tako utvrđeno uobičajeno boravište trebalo bi uputiti na blisku i stabilnu vezu između nasljedstva i dotične države. Potom bi nadležno tijelo trebalo provjeriti gdje je bilo središte interesa ostaviteljeve obitelji i njegovog društvenog života. Ako je to i dalje nedostavno za utvrđenje uobičajenog boravišta ostavitelja, podredna skupina kriterija – državljanstvo i smještaj imovine – trebaju biti uzeti u obzir.²⁰

14 P. FRANZINA, 'Jurisdiction in Matters related to Property Regimes under EU Private International Law' (2017/2018) 19 *Yearbook of Private International Law* 159, 171.

15 R. FRIMSTON, 'Article 4: Jurisdiction in the Event of Death of One of the Spouses' u U. BERGQUIST, D. DAMASCELLI, R. FRIMSTON, P. LAGARDE i B. REINHARTZ, *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property*, Oxford University Press, Oxford 2019, str. 49.

16 P. FRANZINA, 'Jurisdiction in Matters related to Property Regimes under EU Private International Law' (2017/2018) 19 *Yearbook of Private International Law* 159, 166; A. BONOMI, 'Article 4. Jurisdiction in the event of the death of one of the spouses [partners]' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 55.

17 P. MANKOWSKI, 'Internationale Zuständigkeit nach EuGüVO und EuPartVO' u A. DUTTA i J. WEBER (ur.), *Die Europäischen Güterrechtsverordnungen*, C. H. Beck, München 2017, str. 15.

18 Predmet C-80/19, *E.E.*, EU:C:2020:569.

19 Predmet C-80/19, *E.E.*, EU:C:2020:569, para 40.

20 Za detaljniji komentar ove presude vidi A. LIMANTĚ, 'The E.E. Decision (C-80/19) Sheds Light on Notaries Acting as "Courts" and on a Few Other Notions within the Context of the Succession Regulation' (2021) 6 *European Papers* 45–

Kao što ističe Bonomi, kada je nadležnost u predmetu nasljeđivanja zasnovana na uobičajenom boravištu ostavitelja prema članku 4. Uredbe o nasljeđivanju, koncentracija nadležnosti u predmetu bračnoimovinskog režima u istoj državi članici je predvidljiva i nerijetko bliska preživjelom bračnom drugu.²¹ Također postoji i nužna bliskost između stvari bračnoimovinskog režima i suda pred kojim je pokrenut postupak u nasljednopravnoj stvari, primjerice za svrhe izvođenja dokaza. Ta je veza, prema Bonomiju, slabija kada je nadležnost za nasljednopravne stvari zasnovana na drugim kriterijima, npr. članku 10. Uredbe o nasljeđivanju kojim je predviđena supsidijarna nadležnost i kojim se predviđa nadležnost prema smještaju imovine uzimajući u obzir državljanstvo odnosno prethodno uobičajeno boravište.²² Pored toga, člankom 5. Uredbe o nasljeđivanju dopušten je zainteresiranim strankama izbor suda države članice čije je pravo ostavitelj bio izabrao kao pravo mjerodavno za njegovo nasljeđivanje prema članku 22. Uredbe o nasljeđivanju. Ovo su neki označili kao 'upadljiv utjecaj nasljednika' na nadležnost koja se proširuje na stvari bračnoimovinskog režima jer stavlja preživjelog bračnog druga u nepredvidljiv i nepraktičan položaj.²³ To ipak, čini se, ne predstavlja razlog za stvarnu zabrinutost makar u onim okolnostima u kojima je nasljednik i preživjeli bračni drug. Naime, prorogacijski sporazum sukladno članku 5. Uredbe o nasljeđivanju mora biti zaključen sa svim zainteresiranim stranama, što znači da sve strane koje imaju interes u nasljeđivanju su nužno i stranke prorogacijskog sporazuma. Ako jedna od njih nije stranka toga sporazuma, primjerice preživjeli bračni drug, izabrani sud će zadržati prorogiranu nadležnost samo ako se takva strana koja nije bila potpisnica sporazuma upusti u raspravljanje bez osporavanja nadležnosti suda sukladno članku 9. Uredbe o nasljeđivanju.²⁴

Valja istaknuti da je odredba o koncentraciji nadležnosti iz članka 4. primjenjiva samo ako je sud pred kojim je pokrenut postupak u nasljednopravnoj stvari smješten u državi članici koja sudjeluje i u Uredbi 2016/1103 odnosno 2016/1104, već s obzirom na okolnosti, i, Uredbi o nasljeđivanju. Dok su sve države članice obvezane Uredbom 2016/1103 i Uredbom 2016/1104 također obvezane i Uredbom o nasljeđivanju, broj država obvezanih primijeniti Uredbu o nasljeđivanju (sve države članice izuzev Danske i Irske) je veći od broja država članica obvezanih Uredbom 2016/1103 i Uredbom 2016/1104 (18 država članica). Ako bi, primjerice pred sudom u Litvi, Poljskoj ili Mađarskoj, koje nisu obvezane Uredbom 2016/1103 i Uredbom 2016/1104, bio pokrenut postupak u nasljednopravnoj stvari, postojao bi potencijalni sukob nadležnosti za stvari bračnoimovinskog režima između tih država članica u kojima se takva nadležnost utvrđuje prema nacionalnim pravilima, i drugih država članica u kojima se može zasnovati sukladno članku 6. Uredbe 2016/1103.²⁵

2.2. KONCENTRACIJA NADLEŽNOSTI U FORUM DIVORTII

Na sličan način kao i člankom 4., člankom 5. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104 predviđena je

55.

- 21 A. BONOMI, 'The Regulation on Matrimonial Property and Its Operation in Succession Cases – Its Interaction with the Succession Regulation and Its Impact on Non-participating Member States' (2020) 26 *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego* 71, 81 <<https://doi.org/10.31261/PPPM.2020.26.07>>.
- 22 A. BONOMI, 'Article 4. Jurisdiction in the Event of the Death of One of the Spouses [Partners]' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 64.
- 23 J. GRAY i P. QUINZÁ REDONDO, 'The Coordination of Jurisdiction and Applicable Law' u J.-S. BERGÉ, S. FRANCO i M. GARDEÑES SANTIAGO (ur.), *Boundaries of European Private International Law*, Bruylant, Bruxelles 2015, str. 642.
- 24 I. KUNDA i D. VRBLJANAC, 'Choice of Court and Applicable Law under Regulation (EU) 650/2012' u M.J. CAZORLA GONZÁLEZ and L. RUGGERI (ur.), *Guidelines for Practitioners in Cross-Border Family Property and Succession Law*, Dykinson, Madrid 2020, str. 51.
- 25 Vidi i A. BONOMI, 'The Regulation on Matrimonial Property and Its Operation in Succession Cases – Its Interaction with the Succession Regulation and Its Impact on Non-participating Member States' (2020) 26 *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego* 71, 85 <<https://doi.org/10.31261/PPPM.2020.26.07>>.

koncentracija nadležnosti u jednoj državi članici – državi u kojoj je *forum divortii*. Njime je propisano da su sudovi države članice pred čijim sudom je pokrenut postupak za odlučivanje o zahtjevu za razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka na temelju Uredbe Bruxelles II bis (koja će biti zamijenjena Uredbom Bruxelles II ter) nadležni za odlučivanje u stvarima bračnoimovinskog režima povezanim s tim zahtjevom. Budući da se u današnje vrijeme pitanja bračnoimovinskog režima tipično pojavljuju kao posljedica razvoda braka odnosno raskida registriranog partnerstva, članak 5. će najvjerojatnije biti najučestalije primijenjena odredba o nadležnosti u Uredbi 2016/1103, odnosno Uredbi 2016/1104.

Slično kao i u članku 4., pretpostavke koje potiču primjenu članka 5. su kumulativne: (i) pred sudom države članice pokrenut je postupak za odlučivanje o zahtjevu iz bračnog spora (razvod, zakonska rastava ili poništaj braka); (ii) nadležnost toga suda utemeljena je sukladno Uredbi Bruxelles II bis; i (iii) stvar bračnoimovinskog režima povezana je s tim zahtjevom. Prethodne napomene u vezi s pretpostavkama iz članka 4. su *mutatis mutandis* primjenjive i na pretpostavke iz članka 5.

Međutim, članak 5. Uredbe 2016/1103 ima i dodatni element: njime su predviđena dva odvojena kolosijeka za koncentraciju nadležnosti. U nekim predmetima, koncentracija nadležnosti je automatska (bez dodatnih pretpostavki), dok je u drugima nužna suglasnost bračnih drugova u pogledu koncentracije nadležnosti.²⁶ Hoće li suglasnost biti nužna ovisi o kriteriju nadležnosti iz Uredbe Bruxelles II bis korištenom u bračnom sporu. Automatsko proširenje nadležnosti predviđeno je za predmete u kojima je nadležnost u bračnom sporu utemeljena na bilo kojem od prva četiri kriterija u članku 3. stavku 1. točki (a) Uredbe Bruxelles II bis koji se također označavaju i kao ‘jaki’ kriteriji nadležnosti:²⁷ trenutno ili posljednje zajedničko uobičajeno boravište bračnih drugova, uobičajeno boravište tuženika i uobičajeno boravište bilo kojeg od bračnih drugova u slučaju njihovog sporazumnog zahtjeva.

Dva talijanska državljana u braku su i žive u Španjolskoj. Ako jedan od njih pokrene postupak za razvod braka u Španjolskoj, španjolski sudovi su nadležni odlučiti o razvodu slijedom članka 3. stavka 1. točke (a), prve alineje Uredbe Bruxelles II bis. Sukladno članku 5. Uredbe 2016/1103, Španjolski sudovi će automatski biti nadležni odlučivati i u stvari bračnoimovinskog režima tih bračnih drugova.

Ako je nadležnost za razvod braka zasnovana na ‘slabom kriteriju nadležnosti’²⁸ iz članka 3. stavka 1. točke (a), pete ili šeste alineje, koncentracija nadležnosti za stvar iz bračnoimovinskog režima u toj državi članici uvjetovana je sporazumom stranaka. To je stoga što je navedenim odredbama dopušteno jednom od bračnih drugova izabrati nadležnost koja mu je bliža pa odredbe kao takve trpe od ‘deficita legitimacije’²⁹. Naime, njima je omogućeno podnositelju zahtjeva izabrati nadležnost države članice u kojoj je podnositelj zahtjeva imao uobičajeno boravište najmanje godinu dana neposredno prije podnošenja zahtjeva ili šest mjeseci ako je to država članica njegova državljanstva (i koja s obzirom na to može biti posve nepovezana s drugom postupovnom stranom). Zahtijevajući suglasnost bračnih drugova u ovim situacijama, Uredbom 2016/1103 se želi osigurati pravičnost kako izbor bliže nadležnosti bračnom drugu koji je podnositelj zahtjeva za razvod braka ne bi imao za posljedicu izbor nadležnosti za bračnoimovinski režim.³⁰ Drugim riječima, bitno

26 Za razliku od članka 5. Uredbe 2016/1103, u slučaju registriranog partnerstva prema članku 5. stavku 2. Uredbe 2016/1104, sporazum između partnera uvijek je potreban za koncentraciju nadležnosti u *forum dissolutionis*. To je opravdano činjenicom da se kriteriji nadležnosti u postupcima raskida registriranog partnerstva mogu razlikovati među državama članicama budući da se nadležnost u tim postupcima zasniva na nacionalnim odredbama međunarodnog privatnog prava (Uredba Bruxelles II bis primjenjuje se samo na brakove).

27 P. FRANZINA, ‘Jurisdiction in Matters related to Property Regimes under EU Private International Law’ (2017/2018) 19 *Yearbook of Private International Law* 159, 172.

28 *Ibid.*, 159, 172.

29 P. MANKOWSKI, ‘Internationale Zuständigkeit nach EuGüVO und EuPartVO’ u A. DUTTA i J. WEBER (ur.), *Die Europäischen Güterrechtsverordnungen*, C.H. Beck, München 2017, str. 18.

30 A. LIMANTĚ i N. POGORELČNIK VOGRINC, ‘Party Autonomy in the Context of Jurisdictional and Choice of Law Rules of

je ograničiti prednosti koje nosi kupovina suda (*forum shopping*), a koje proizlaze iz alternativne prirode³¹ kriterija nadležnosti u članku 3. Uredbe Bruxelles II bis.³² Sporazum bračnih drugova kao pretpostavka koncentracije nadležnosti također je nužan i ako se primjenjuje odredba o nadležnosti za konverziju zakonske rastave u razvod iz članka 5. ili supsidijarne nadležnosti iz članka 7. Uredbe Bruxelles II bis. Ako nema takvog sporazuma, treba primijeniti članak 6. Uredbe 2016/1103.

Suprug hrvatskog državljanstva i supruga talijanskog državljanstva žive u Hrvatskoj. Nakon nekoliko godina, supruga prima poziv za posao u Bruxellesu i seli se tamo, dok suprug ostaje u Hrvatskoj. Nakon godine dana u Bruxellesu, supruga tamošnjem sudu podnosi zahtjev za razvod braka. Prema članku 3. stavku 1. točki (a), petoj alineji Uredbe Bruxelles II bis, belgijski sudovi nadležni su za razvod. Međutim, stvar bračnoimovinskog režima potpast će pod nadležnost belgijskih sudova samo ako se suprug suglasi s takvom koncentracijom nadležnosti prema članku 5. stavku 2. točki (a) Uredba 2016/1103. U nedostatku suprugove suglasnosti za koncentraciju nadležnosti, belgijski sudovi odlučivali bi o zahtjevu za razvod braka, dok bi sudovi nadležni za podjelu bračne imovine morali biti utvrđeni sukladno članku 6. Uredbe 2016/1103.

Sukladno članku 5. stavku 3. Uredbe 2016/1103, ako je sporazum o koncentraciji nadležnosti za bračnoimovinski režim za nadležnost za razvod prema Uredbi Bruxelles II bis sklopljen prije negoli je pred sudom pokrenut postupak u stvari bračnoimovinskog režima, sporazum mora udovoljiti pretpostavkama iz članka 7. stavka 2. Uredbe 2016/1103. Isto je predviđeno i člankom 5. stavkom 2. Uredbe 2016/1104 s uputom na članak 7. te Uredbe. Prema Frimstonu, pojam 'sporazum' treba tumačiti na autonoman način da znači obvezujuća izjava volje stranaka kojom se povjereva nadležnost za bračnoimovinski režim sudovima države članice čiji su sudovi nadležni za odlučivanje o zahtjevu za razvod ili drugom zahtjevu u bračnom sporu.³³ Sporazum može biti zaključen u bilo koje vrijeme prije negoli je pokrenut postupak pred sudom, ali moguće je i da stranke prihvate da sud pred kojim je pokrenut postupak za razvod braka ili raskid partnerstva bude nadležan odlučivati i o stvari bračnoimovinskog režima, tako što će svoju suglasnost iskazati kada je već započet postupak pred sudom. U tom smislu Viarengo sugerira da bi, s obzirom na izostanak indikacija u suprotnom u Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104, bilo razumno uzeti da te uredbe također dopuštaju prešutno prihvaćanje nadležnosti suda pred kojim je pokrenut postupak, sukladno relevantnim (postupovnim) odredbama na snazi u državi članici foruma.³⁴ Iako je koncentracija nadležnosti različitih postupaka pred sudovima iste države članice bitan cilj Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104,³⁵ navedeni zaključak o prešutnom pristanku teško je pomiriti, kako s cijelim sustavom odredbi Uredbe 2016/1103 odnosno 2016/1104 koje djeluju kao samodostatni skup odredbi (izuzev kada je izrijeком propisana supsidijarna nadležnost), tako i konkretnim izričajem u odredbi članka 5. koji jasno upućuje na članak 7., ali ne i na članak 8. za *prorogatio tacita*.³⁶ Slijedi da je, u interesu pravne sigurnosti i predvidljivosti rješenja

Matrimonial Property Regulation' (2020) 13 *Baltic Journal of Law & Politics* 135, 145.

31 Vidi predmet C-168/08, *Hadadi*, EU:C:2009:474, para. 48.

32 W. PINTENS i J.M. SCHERPE, 'Matrimonial Property' u J. BASEDOW et al. (ur.), *Encyclopedia of Private International Law*, vol. 2, Edward Elgar, Cheltenham 2017, str. 1239.

33 R. FRIMSTON, 'Article 5: Jurisdiction in Case of Divorce, Legal Separation or Marriage Annulment' u U. BERGQUIST, D. DAMASCELLI, R. FRIMSTON, P. LAGARDE i B. REINHARTZ, *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property*, Oxford University Press, Oxford 2019, str. 57.

34 I. VIARENGO, 'Article 5 Jurisdiction in Cases of Divorce, Legal Separation or Marriage Annulment [in Cases of Dissolution or Annulment]' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 76.

35 Vidi uvodne izjave 32. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104.

36 Isto vrijedi i za paralelnu odredbu članka 4. stavka 2. Prijedloga te Uredbe (the Proposal for a Council Regulation on jurisdiction, applicable law and the recognition and enforcement of decisions in matters of matrimonial property regimes, COM/2011/0126 final – CNS 2011/0059), koja glasi: 'Such an agreement may be concluded at any time, even during the proceedings. If it is concluded before the proceedings, it must be drawn up in writing and dated and signed by both parties.' Ove pretpostavke u pogledu oblika nužno impliciraju izričiti sporazum, i nisu bile predmetom izmjena u konačnoj inačici ove odredbe, već su samo nomotehničkim potezom bile zamijenjene uputom na članak 7. u kojem su

te potpore informiranoj odluci stranaka, izričiti sporazum nužan kada je to propisano prema članku 5. i ne može ga se zamijeniti prešutnim podvrgavanjem nadležnosti, a posebice ne prema nacionalnim postupovnim odredbama. U pogledu pretpostavki koje se odnose na oblik sporazuma ovdje se upućuje na dio koji slijedi niže o članku 7.³⁷

3. NADLEŽNOST U 'OSTALIM SLUČAJEVIMA'

Uredba 2016/1103 i Uredba 2016/1104 razvidno preferiraju jedinstvo nadležnosti za povezane predmete i koordinaciju između različitih pravnih propisa. Međutim, koncentracija nadležnosti ne može biti postignuta u određenim situacijama u kojima primjena članka 4. odnosno 5. nije moguća. Nadležnost se u takvim situacijama utvrđuje prema odredbama o nadležnosti u članku 6. ako stranke nisu odabrale nadležan sud sukladno članku 7. i ako nije došlo do prešutne nadležnosti prema članku 8.

3.1. FORUM PROROGATUM EXPRESSUM

Otvarajući vrata autonomiji stranaka da izaberu nadležni sud (*prorogatio fori*), članak 7. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104 se aktivira samo ako nije ostvariva primjena članka 4. ili 5. pa koncentracija nadležnosti stoga nije moguća.³⁸ Prema članku 7. Uredbe 2016/1103, stranke (ukazuje se posebno na uporabu pojma 'stranke' a ne 'bračni drugovi') se mogu sporazumjeti je li isključiva nadležnost za odlučivanje o stvari bračnoimovinskog režima povjerena bilo (i) sudovima države članice čije je pravo *lex causae* (prema člancima 22., 26. stavku 1. točkama (a) ili (b) Uredbe 2016/1103 ili člancima 22. i 26. stavku 1. Uredbe 2016/1104); ili (ii) sudovima države članice u kojem je *locus celebrationis*. U pogledu situacije (i), izbor između različitih *lex cause* dovodi to četiri moguće opcije u ovisnosti o uobičajenom boravištu i državljanstvu bračnih drugova u vrijeme sklapanja sporazuma o izboru mjerodavnog prava, time dosižući pet za stranke mogućih izbora vezanih uz sud čiji se broj povećava kad god bračni drug ima dvostruko ili višestruko državljanstvo.

Ograničene opcije posljedica su uspostavljanja ravnoteže između autonomije volje stranaka i pravne sigurnosti (posebno predvidljivosti).³⁹ Te opcije su dodatno ograničene činjenicom da stranke mogu odabrati samo sudove država članica koje sudjeluju u pojačanoj suradnji. Ako su stranke brak sklopile u trećoj državi (ili državi članici koja ne sudjeluje u pojačanoj suradnji) ili izaberu pravo takve države kao mjerodavno za njihov bračnoimovinski režim, sporazum kojim se prorogira nadležnost sudova te treće države ne bi bio valjan prema Uredbi 2016/1103 i odredba članka 6. bila bi primjenjiva.⁴⁰ Nasuprot tomu, valjani sporazum o prorogaciji nadležnosti sudova određene države članice koja sudjeluje u pojačanoj suradnji prema članku 7., derogira nadležnost sudova bilo koje druge države članice koja bi postojala na temelju članka 6.

Jedan partner, dvostrukog hrvatskog i bosansko-hercegovačkog državljanstva, koji živi u Sloveniji, i drugi partner, dvostrukog njemačkog i poljskog državljanstva koji živi u Luksemburgu, bili su registrirali svoje partnerstvo u Španjolskoj, a imaju imovinu u Hrvatskoj, Francuskoj, Njemačkoj i Luksemburgu. Žele odabrati nadležni sud koji će odlučivati o imovinskim posljedicama njihova registriranog partnerstva. Njihove opcije su sljedeće: (i) slovenski sudovi kao *forum residentiae habitualis* za jednog partnera; (ii) luksemburški sudovi kao *forum residentiae habitualis* za drugog partnera; (iii) hrvatski sudovi kao *forum nationalis* za jednog partnera; (iv) njemački sudovi kao *forum nationalis* za drugog partnera; ili (v) španjolski sudovi kao *forum celebrationis*. dok

detaljno uređene te iste pretpostavke formalne valjanosti.

37 Vidi niže 3.1. ovog poglavlja.

38 Vidi i E. LEIN, 'Article 7. Election de for' u A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 433.

39 Ibid., str. 430–431.

40 Vidi i P. FRANZINA, 'Article 7. Choice of Court' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 86 et seq.

su bosansko-hercegovačko državljanstvo jednog partnera i poljsko državljanstvo drugog partnera irelevantni budući da prva spomenuta država nije država članica, a druga spomenuta država nije država članica koja sudjeluje u pojačanoj suradnji. Francuski sudovi također nisu na popisu sudova dostupnih za odabir jer smještaj imovine nije relevantan čimbenik za izbor sudova.

Bitno je primijetiti da Uredba 2016/1103 i Uredba 2016/1104 spominju izbor 'sudova države članice', a ne izbor nekog konkretnog suda u izabranoj državi članici. Stoga, ako sporazum sadrži naznaku konkretnog suda, to bi iziskivalo tumačenje. Vjerojatno je da bi u takvim okolnostima sudovi smatrali da su se stranke suglasile o nadležnosti sudova države članice kojoj naznačeni sud pripada, dok bi valjanost izbora konkretnog naznačenog suda bila odlučena na temelju nacionalnih odredbi odnosne države članice.

Može se postaviti pitanje o tome tko bi točno mogao ili trebao zaključiti sporazum sukladno članku 7. Sama odredba i uvodna izjava 36. koriste pojam 'stranke' i 'zainteresirane strane'. Mankowski smatra da treća osoba može biti stranka takvog sporazuma budući da neki sporovi o bračnoimovinskom režimu potencijalno uključuju druge osobe osim bračnih drugova.⁴¹ Pojmom 'stranke' cilja se fleksibilnosti rješenja koje, sukladno Firmstonu, ovisi o prirodi i širini postupka.⁴² Primjerice, 'zainteresirane strane' mogu biti zakonski nasljednici i mogući nasljednici navedeni u oporuci kao i druge strane koje postavljaju određeni zahtjev u odnosu na ostavinu, kao što su legatari ili izvršitelji (ali ne i vjerovnici koji imaju samo zahtjev usmjeren prema ostavini).⁴³

Članak 7. stavak 2. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104 uređuje oblik sporazuma o izboru suda i zahtijeva da je 'u pisanom obliku te [da] ga stranke datiraju i potpisuju'. Komunikacija elektroničkim sredstvima smatra se istovrijednom pisanom obliku ako osigurava trajni zapis sporazuma.⁴⁴ Navedene stroge pretpostavke formalne valjanosti, kao što Franzina primjećuje, osiguravaju da volja stranka može biti utvrđena s dostatnom sigurnošću, na temelju primjerenih dokaza. Povrh toga, služi i jačanju informiranosti izbora stranaka i dobroj promišljenosti sporazumnog uređivanja njihovih prava.⁴⁵

Formulacija članka 7. stavka 3. Uredbe 2016/1103 ukazuje na to da ne postoje ograničenja u pogledu vremena kada se sklapa sporazum, omogućavajući strankama da takav ugovor zaključe prije, u trenutku ili nakon sklapanja braka u obliku odredbe u predbračnom ugovoru ili bračnom ugovoru ili kao posebni sporazum, a također i prije, za vrijeme ili nakon pokretanja postupka pred sudom.⁴⁶

3.2. FORUM PROROGATUM TACITUM

Sudovi države članice koji inače ne bi bili nadležni na temelju izričitog sporazuma i odredbi koje se primjenjuju u izostanku takvog sporazuma, nadležni su na temelju prešutnog sporazuma stranaka (*prorogatio tacita*). Odredba članka 8. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104 sročena je po uzoru na prethodne modele,

41 P. MANKOWSKI, 'Internationale Zuständigkeit nach EuGüVO und EuPartVO' u A. DUTTA i J. WEBER (ur.), *Die Europäischen Güterrechtsverordnungen*, C. H. Beck, München 2017, str. 22.

42 R. FRIMSTON, 'Article 7: Choice of Court' u U. BERGQUIST, D. DAMASCELLI, R. FRIMSTON, P. LAGARDE i B. REINHARTZ, *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property*, Oxford University Press, Oxford 2019, str. 63.

43 Ibid., str. 64.

44 Može se postaviti pitanje kako, u slučaju razmjene poruka e-pošte, pretpostavka potpisa može biti ispunjena. Čini se prirodnim da elektronički potpis treba biti prihvatljiv; međutim čak i ako bi sporazum bio potpisan, skeniran i potom poslan e-poštom, najvjerojatnije je da bi takva razmjena bila dostatna da bi sporazum ispunio pretpostavku iz članka 7. stavka 2.

45 P. FRANZINA, 'Article 7. Choice of Court' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 90.

46 Ako bi bračni drugovi sporazum sklapali dosta prije navedenih događaja, bračni drugovi ne bi mogli biti sigurni hoće li se njihov sporazum moći primijeniti jer ne postoji sigurnost da će stvar bračnoimovinskog režima biti raspravljana u isto vrijeme kada i nasljednopravna stvar nakon smrti jednog od njih, ili bračni spor među njima. Vidi A. LIMANTĚ i N. POGORELČNIK VOGRINC, 'Party Autonomy in the Context of Jurisdictional and Choice of Law Rules of Matrimonial Property Regulation' (2020) 13 *Baltic Journal of Law & Politics* 135, 146.

posebice članak 26. Uredbe Bruxelles I bis.⁴⁷ Prema tomu, njome se zahtijeva da se tuženik upusti u postupak pred sudom države članice koja sudjeluje u pojačanoj suradnji pred kojim je pokrenut postupak u stvari bračnoimovinskog režima, a da pritom ne ospori nadležnost toga suda. Međutim, Uredba 2016/1103 i Uredba 2016/1104 predviđaju dodatnu pretpostavku kojom se ostvaruje načelo blizine te koincidiranja *forum i ius*:⁴⁸ (i) samo sudovi države članice čije pravo je *lex causae* (prema člancima 22., 26. stavku 1. točkama (a) ili (b) Uredbe 2016/1103 ili članci 22. i 26. stavku 1. Uredbe 2016/1104) ili (ii) sudovi države članice u kojoj je *locus celebrationis* mogu na ovaj prešutni način postati nadležni.

U skladu sa svojim uzorom u članku 26. stavku 2. Uredbe Bruxelles I bis koji adresira položaj slabijih strana pravnog odnosa (kao što su potrošači ili radnici), članak 8. predviđa da, prethodno preuzimanju nadležnosti, sud 'osigurava da je tuženik obaviješten o svojem pravu na osporavanje nadležnosti i o posljedicama upuštanja ili neupuštanja u postupak'. Ovom odredbom cilja se osigurati da prešutni tuženikov pristanak nije posljedica manjka informacija o njegovoj postupovnoj situaciji. Informirani pristanak mora biti dan bez obzira na to je li tuženik zastupan po odvjetniku i je li primio pravni savjet.⁴⁹ Prikladno vrijeme za informiranje tuženika nije propisano u Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104, ali logično mora nastupiti prije trenutka u kojem sud utvrđuje svoju nadležnost, idealno u trenutku kada se tuženiku dostavljaju isprave kojima se pokreće postupak, ako je to izvedivo.⁵⁰

3.3. ODREDBE PRIMJENJIVE AKO NIJE IZABRAN NADLEŽNI SUD

U nedostatku valjanog sporazuma kojim se izabire nadležan sud u 'ostalim slučajevima' prema članku 7. ili prešutnog podvrgavanja nadležnosti određenih sudova prema članku 8., na scenu stupa članak 6. Njime je predviđen kaskadni sustav kriterija nadležnosti koji se poglavito svode na uobičajeno boravište i državljanstvo. Kao što je navedeno u uvodnoj izjavi 35. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104, ti su kriteriji postavljeni da bi osigurali istinsku povezanost između bračnih drugova i države članice o čijoj je nadležnosti riječ.

Naime, nadležnost na temelju članka 6. povjerena je sudovima države članice u hijerarhijskom slijedu (oslanjanje na sljedeći kriterij nadležnosti moguće je samo ako pretpostavke prethodnog kriterija nisu ispunjene): (i) na čijem području bračni drugovi imaju uobičajeno boravište u trenutku pokretanja postupka pred sudom (*forum residentiae habitualis communis*);⁵¹ (ii) na čijem su području bračni drugovi imali zadnje uobičajeno boravište ako jedan od njih još uvijek tamo boravi u trenutku pokretanja postupka pred sudom; (iii) na čijem području tuženik ima uobičajeno boravište u trenutku pokretanja postupka pred sudom (što utjelovljuje načelo *actor sequitur forum rei*); i (iv) zajedničkog državljanstva bračnih drugova u trenutku pokretanja postupka pred sudom (*forum nationalis communis*). Pored navedenih kriterija nadležnosti, članak 6. Uredbe 2016/1104 dodaje i petu stepenicu – (v) nadležnost sudova države članice prema čijem pravu

47 Odredbe koje zahtijevaju suglasnost tuženika u nekim stvarima bračnoimovinskih režima mogu se pronaći u nacionalnim propisima, kao što je članak 59. stavak 2. ranijeg hrvatskog Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, NN 53/91 i 88/01.

48 S. CORNELOUP, 'Article 8. Jurisdiction based on the Appearance of the Defendant' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 93 i 96.

49 P. MANKOWSKI, 'Internationale Zuständigkeit nach EuGüVO und EuPartVO' u A. DUTTA i J. WEBER (ur.), *Die Europäischen Güterrechtsverordnungen*, C. H. Beck, München 2017, str. 31.

50 E. LEIN, 'Article 8. Compétence fondée sur la comparution de défendeur' u A. BONOMI i P. WAUTELET (eds.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 455.

51 Pretpostavka uobičajenog boravišta u jednoj državi članici odnosi se samo na istu državu njihova boravišta, što znači da nije nužno da bračni drugovi (partneri) doista i žive zajedno da bi ta pretpostavka bila ispunjena.

je registrirano partnerstvo uspostavljeno (*forum celebrationis*). Dodatni kriterij pripisuje se činjenici da ne poznaju sve države članice institut registriranog partnerstva; slijedom toga, povjeravanje nadležnosti sudovima države članice u kojoj je partnerstvo bilo registrirano osigurava da će barem u toj državi članici partnerstvo biti priznato pa će biti moguće i raskinuti režim imovine partnera.

Par slovenskih državljana upoznao se i stupio u brak u Amsterdamu, gdje su oboje studirali. Nakon toga, suprug se preselio u Francusku u potrazi za boljim zaposlenjem s namjerom da napreduje u karijeri. Supruga je također napustila Nizozemsku te počela raditi u Bruxellesu gdje se nadala i ostati. Godinu dana kasnije, supruga je pokrenula postupak za razvod braka pred belgijskim sudom, koji je nadležan prema članku 3. stavku 1. točki (a), petoj alineji Uredbe Bruxelles II bis. Da bi pred belgijskim sudom bila moguća koncentracija nadležnosti kako bi odlučivao o podjeli bračne imovine, nužna je suprugova suglasnost. Ako se suprug s time ne suglasi, nadležnost mora biti utvrđena na temelju članka 6. Uredbe 2016/1103. Prvo je potrebno provjeriti imaju li bračni drugovi zajedničko uobičajeno boravište. U ovom konkretnom predmetu nemaju zajedničko uobičajeno boravište, budući da jedan živi u Belgiji a drugi u Francuskoj, oboje s namjerom da tamo i ostanu. Sljedeći kriterij nadležnosti također nije moguće primijeniti da se njime utvrdi nadležnosti jer nijedan od bračnih drugova nema više uobičajeno boravište u Nizozemskoj u kojoj su imali posljednje zajedničko uobičajeno boravište. Na temelju trećeg kriterija, samo francuski sudovi (ako suprug, kao tuženik, tamo ima uobičajeno boravište) ili, u suprotnome, na temelju posljednjeg kriterija, samo slovenski sudovi (zbog zajedničkog državljanstva bračnih drugova) bili bi nadležni odlučivati o bračnoimovinskom režimu.

Budući da definicija 'uobičajenog boravišta' nije sadržana u Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104, ili uopće nekom drugom propisu EU-a,⁵² najvjerojatnije je da će biti tumačen na isti način kao i pojam uobičajenog boravišta prema Uredbi Bruxelles II bis.⁵³ U međunarodnom privatnom pravu EU-a, pojam 'uobičajeno boravište' podvrgnut je autonomnom tumačenju i njegovi su elementi navedeni u praksi SEU-a.⁵⁴ Da bi uobičajeno boravište bilo utvrđeno, presudna je fizička prisutnost u državi članici, te treba biti jasno da ta prisutnost nije vremenski ograničenoga ili povremenoga karaktera.⁵⁵ Iako su stabilnost i prisutnost bitni, namjera osobe da zasnje uobičajeno boravište također je relevantna posebice u situacijama u kojima je boravak kratkog vremena, pod pretpostavkom da je ta namjera iskazana određenim opipljivim koracima.⁵⁶ Kako god bilo, pojam uobičajenog boravišta utvrđuje se na temelju okolnosti svakog pojedinog predmeta uzimajući u obzir posebne činjenice predmeta.

U pogledu posljednjeg kriterija nadležnosti, potrebno je naglasiti da je bitno samo zajedničko državljanstvo bračnih drugova. Ako su bračni drugovi različita državljanstva, ovaj kriterij nije ispunjen. Ako, međutim, bračni drugovi dijele više od jednog zajedničkog državljanstva, postavlja se pitanje može li se presuda u predmetu *Hadadi* primijeniti na temelju analogije. Pozivajući se na uvodne izjave 50. Uredbe 2016/1103 i 49. Uredbe 2016/1104, Franzina tvrdi da je, nažalost, mogućnost pozivanja na načelo iz predmeta *Hadadi* izrijekom

52 Jedine definicije 'uobičajenog boravišta' odnose se na pravne osobe i fizičke osobe koje djeluju u sklopu svoga poslovanja članku 19. Uredbe Rim I.

53 Vidi R. FRIMSTON, 'Article 6: Jurisdiction in Other Cases' u U. BERGQUIST, D. DAMASCELLI, R. FRIMSTON, P. LAGARDE i B. REINHARTZ, *The EU Regulations on Matrimonial and Patrimonial Property*, Oxford University Press, Oxford 2019, str. 60–61; T. KRUGER, 'Finding a Habitual Residence' u I. VIARENGO i F.C. VILLATA (ur.), *Planning the Future of Cross Border Families: A Path Through Coordination*, Hart Publishing, Oxford 2020, str. 117–132.

54 Do sada, u okviru obiteljskog međunarodnog privatnog prava, najviše predmeta odnosilo se na uobičajeno boravište djeteta. Vidi npr. predmet C-523/07, A., EU:C:2009:225, para. 34–35; predmet C-497/10 PPU, *Mercredi*, EU:C:2010:829, para. 45–46. Međutim, predmet C-501/20, *M.P.A.*, koji se odnosi na tumačenje uobičajenog boravišta odraslih osoba koje se učestalo sele između država (diplomatsko osoblje), trenutno je u postupku pred SEU-om.

55 Predmet C-376/14 PPU, C., EU:C:2014:2268, para. 51; predmet C-499/15, *W. i V.*, EU:C:2017:118, para. 60; predmet C-111/17 PPU, *O.L. v P.Q.*, EU:C:2017:436, para. 43; predmet C-512/17, *H.R.*, EU:C:2018:513, para. 41; i predmet C-393/18, *UD v XB*, EU:C:2018:835, para. 50.

56 Predmet C-497/10 PPU *Mercredi*, EU:C:2010:829, para. 50–51.

isključena.⁵⁷ Nije međutim jasno kako je taj zaključak moguće proširiti na nadležnost jer su ove uvodne izjave očigledno postavljene samo u sklopu mjerodavnog prava, a ne i nadležnosti.⁵⁸ Takvo razmišljanje logično je za mjerodavno pravo, jer ne može biti više od jednog mjerodavnog prava u isto vrijeme. Nasuprot tomu, sudovi s konkurirajućim izberivim nadležnostima česte su u međunarodnom privatnom pravu EU-a i SEU je u predmetu *Hadadi* smatrao takav ishod prihvatljivim. U svojoj presudi u predmetu *Hadadi*, SEU je odbacio koncept 'efektivnog državljanstva' koji postoji u međunarodnim privatnim pravima mnogih država članica, zbog zabrinutosti da će utvrđenje nadležnosti biti podvrgnuto nejasnim čimbenicima i postati preveliki teret, što bi u praktičnom smislu značilo moguće žučno parničenje već u stadiju utvrđenja nadležnosti.⁵⁹ Zbog tih razloga ovdje se navodi da u pogledu nadležnosti iz članka 6. Uredbe 2016/1103 odnosno Uredbe 2016/1104, načelo iz presude u predmetu *Hadadi* treba biti relevantno za sudove kada tumače zajedničko državljanstvo bračnih drugova odnosno registriranih partnera kao kriterij nadležnosti, a njihova dvostruka, trostruka itd. zajednička državljanstva trebaju se smatrati jednakima.⁶⁰ Prema tomu, sudovi obaju (ili više) država članica čija državljanstva imaju zajedno oba bračna druga bili bi nadležni, pri čemu izbor pripada stranci koja pokreće postupak.⁶¹ Dakle, ako su paralelni postupci pokrenuti pred sudovima različitih država članica, članak 17. Uredbe 2016/1103 odnosno Uredbe 2016/1104 primjenjuje se na rješavanje sukoba između tih konkurirajućih nadležnosti.⁶²

4. PREOSTALE ODREDBE O NADLEŽNOSTI

Prethodne glavne odredbe o nadležnosti nadopunjene su skupom preostalih odredbi čiji je cilj rješavanje posebnih situacija koje su zamislive u prekograničnim predmetima bračnoimovinskih režima. Alternativna, supsidijarna i nužna nadležnost mogu biti bitne u osiguravanju pristupa sudu ili olakšanju dobrog sudovanja. Predviđajući dvije odvojene mogućnosti za otklanjanje nadležnosti, Uredba 2016/1103 i Uredba 2016/1104 dodatno osiguravaju zaštitu domaćih obiteljskih pravnih sustava i koordinaciju s trećim državama.

4.1. FORUM ALTERNATIVUM

Člankom 9. Uredbe 2016/1103 predviđene su odredbe o alternativnoj nadležnosti, koje se primjenjuju izuzetno, ako sud države članice čiji su sudovi nadležni prema člancima 4., 6., 7. ili 8. 'odluči da se na temelju međunarodnog privatnog prava te države dotični brak ne priznaje u svrhu postupka o bračnoimovinskim režimima'. Slično tomu, člankom 9. Uredbe 2016/1104 predviđene su takve odredbe ako sud države članice čiji su sudovi nadležni prema člancima 4., 5., ili 6. stavcima (a), (b), (c) ili (d), 'odluči da pravo te države ne predviđa institut registriranog partnerstva, on se može proglasiti nenadležnim'. U navedenim situacijama sud može (ali ne mora) otkloniti nadležnost. Međutim, ovaj članak nije primjenjiv ako je brak okončan razvodom, zakonskom rastavom ili poništajem odnosno ako su stranke ishodile raskid ili poništaj

57 P. FRANZINA, 'Article 6. Jurisdiction in Other Cases' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 82–84. Ove uvodne izjave utvrđuju da pitanje višestrukih državljanstva izlazi iz područja primjene Uredbe i ostavljeno je na rješavanje nacionalnom pravu, primjenjivim međunarodnim konvencijama i općim načelima prava EU-a.

58 To je razvidno iz strukture preambule koja u Uredbi 2016/1103 sadrži smjernice u pogledu nadležnosti i postupovnih pitanja općenito do uvodne izjave 41., dok su pitanja mjerodavnog prava predmetom uvodnih izjava 43. i dalje. Pored toga, posljednja rečenica uvodne izjave 50. Uredbe 2016/1103 također upućuje na mjerodavno pravo. Takva struktura replicirana je i u Uredbi 2016/1104, s donekle različitom numeracijom.

59 Vidi predmet C-168/08, *Hadadi*, EU:C:2009:474, para. 55.

60 Vidi i S. MARINO, *I rapporti matrimoniali della famiglia nella operazione giudiziaria civile dell'Unione europea*, Giuffrè Francis Lefebvre, Milano 2019, 143.

61 U predmetu C-168/08, *Hadadi*, EU:C:2009:474, para. 58.

62 A. BONOMI, 'Article 6. Compétence dans des affaires de divorce, de séparation de corps ou d'annulation du mariage' u A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 427.

registriranog partnerstva, već s obzirom na okolnosti, koji je moguće priznati u državi članici pred čijim se sudom vodi postupak.

Razlozi ovoj jedinstvenoj odredbi u međunarodnom privatnom pravu EU-a koja nudi 'izlaznu strategiju' je da se sudovi država članica koje sudjeluju u pojačanoj suradnji mogu 'elegantno povući iz povjerene im uloge' ako njihovi nacionalni propisi ne dopuštaju priznanje određenih odnosa, poput istospolnih brakova.⁶³ Na taj su način države članice koje sudjeluju u pojačanoj suradnji pridržale sigurnost od gubitka kontrole nad priznanjem odnosa određenog para, kada je takav odnos nepoznat tom pravnom sustavu.⁶⁴ Zapravo, prava nekih država članica ne predviđaju istospolne brakove, ali predviđaju registrirana partnerstva za istospolne parove, dok neke uopće ne predviđaju registrirana partnerstva.⁶⁵

Ako se sud, koji je nadležan rješavati u stvari koja potpada pod odnosnu uredbu, odluči proglasiti nenadležnim sukladno članku 9., to mora učiniti bez nepotrebnog odgađanja kako bi omogućio paru da potraži drugi sud (*forum alternativum*). Radi sprječavanja situacija u kojima se takvi parovi nađu bez pristupa sudu kao posljedici proglašenja nenadležnim,⁶⁶ stranke se mogu sporazumjeti o izboru sudova bilo koje druge države članice koja sudjeluje u pojačanoj suradnji u skladu s člankom 7. Ako nije postignut takav sporazum, nadležni su sudovi bilo koje druge države članice koja sudjeluje u pojačanoj suradnji sukladno člancima 6. ili 8., ili sudovi države članice u kojoj je brak bio zaključen. Uvodne izjave 38. Uredbe 2016/1103 i 36. Uredbe 2016/1104 pojašnjavaju da se inače prisutna hijerarhija između kriterija nadležnosti u tim odredbama (člancima 6. i 8.) ne primjenjuje kad se stranke sudovima obraćaju kao sudovima alternativne nadležnosti (*forum alternativum*).

4.2. OGRANIČENJE POSTUPKA

Pored mogućnosti iz članka 9. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104, člankom 13. predviđena je osnova koja sudu omogućava djelomično se proglasiti nenadležnim, iako samo u pogledu pojedinih sastavnica imovine. Razlog u podlozi ove mogućnosti je koordinacija s nadležnošću trećih država. U nedostatku općeg sustava koordinacije u situacijama koje su povezane s trećom državom kakav postoji u Uredbi Bruxelles I bis, ova mogućnost ima za cilj zaštititi stranačke interese kada postoji posebna povezanost s trećom državom. Djelujući kao izuzetak, ova odredba probija načelo jedinstva imovine koje, osim što je izrijeком propisano u pogledu mjerodavnog prava,⁶⁷ također predstavlja strukturni element u arhitekturi odredbi o nadležnosti.

Navedeno ograničenje opsega koji zahvaća postupak na raspolaganju je sudu pred kojim se vodi spor u stvari bračnoimovinskog režima ako: (i) imovina preminulog, čije nasljeđivanje potpada pod primjenu Uredbe o nasljeđivanju, uključuje imovinu smještenu u trećoj državi; (ii) jedna od stranaka postavila je zahtjev za ograničenje postupka; i (iii) može se očekivati da odluka ovoga suda u pogledu jednog ili više dijelova takve imovine neće biti priznata i, gdje je to primjenjivo, neće biti priznata njezina ovršnost u toj trećoj državi. Sličnost s člankom 12. Uredbe o nasljeđivanju nije nipošto slučajna; dvije su odredbe funkcionalno povezane jer su bračnoimovinska pitanja nerijetko prethodna pitanja u nasljednopravnom postupku. Stoga, slične

63 I. KUNDA, 'Novi međunarodnoprivatnopravni okvir imovine bračnih i registriranih partnera u Europskoj uniji: polje primjene i nadležnost' (2019) *Hrvatska pravna revija [Croatian Law Review]* 27, 34.

64 P. FRANZINA, 'Article 9. Alternative Jurisdiction' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 108.

65 Za potpuni pregled vrsta odnosa između parova, a koji su priznati u različitim državama članica vidi L. RUGGERI, I. KUNDA i S. WINKLER (ur.), *Family Property and Succession in EU Member States National Reports on the Collected Data*, University of Rijeka, Faculty of Law, Rijeka 2019.

66 P. FRANZINA, 'Jurisdiction in Matters related to Property Regimes under EU Private International Law' (2017/2018) 19 *Yearbook of Private International Law* 159, 185.

67 Vidi poglavlje 5.

pretpostavke sadržane u navedenim odredbama omogućavaju posložene i usklađene ishode kada je isti dio imovine, koji je smješten u trećoj državi, predmet oba postupka. Ipak valja imati na umu da ishod primjene dvije paralelne odredbe neće nužno biti jednak u svim predmetima jer sudovi različitih država članica mogu biti nadležni u odvojenim postupcima, jedne države članice u bračnoimovinskoj stvari, a druge države članice u nasljednoj stvari. Nadalje, odluke o ograničenju dvaju postupaka su formalno odvojene i može se dogoditi da pretpostavke nisu ispunjene u jednoj vrsti stvari, a jesu u drugoj.⁶⁸

Treća pretpostavka čini se središnjom brigom suda pred kojim se vodi postupak. Ona zahtijeva ocjenjivanje hipotetske situacije o kojoj će odluka pred tim sudom biti donesena i bit će pokušano njezino priznanje (i ovrha) u trećoj državi u kojoj je odnosna imovina smještena. Takva ocjena treba se provoditi uzimajući u obzir činjenične i pravne elemente konkretnog predmeta pred sudom i odredbe o priznanju (i ovrsi) u predmetnoj trećoj državi. Treća pretpostavka bit će ispunjena ako sud pred kojim se vodi postupak utvrdi da njegova moguća odluka ne bi bila priznata u trećoj državi, primjerice, stoga što takva stvar potpada pod isključivu nadležnost sudova te treće države.⁶⁹

Diskrecija suda da ograniči postupak prema Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104 ne utječe na pravo stranaka da postupak ograniče po opsegu prema *lex fori*.

4.3. FORUM SUBSIDIARIUM

Posezanje za nacionalnim odredbama o međunarodnoj nadležnosti dopušteno je člankom 10. o supsidijarnoj nadležnosti (*forum subsidiarium*), koji je oblikovan po uzoru na članak 10. stavak 2. Uredbe o nasljeđivanju.⁷⁰ Ova mogućnost na raspolaganju je pod vrlo strogim pretpostavkama: (i) sudovi nijedne države članice nisu nadležni prema člancima 4., 5., 6., 7. ili 8., ili su se svi sudovi oglasili nenadležnima prema članku 9. i nijedan sud nije nadležan prema članku 9. stavku 2.; i (ii) nekretnina jednog ili oba supružnika smještena je na području države članice suda.

Registrirani partneri državljani su on Norveške, a ona Sjedinjenih Američkih Država. Partnerstvo su zaključiti 2007. u Norveškoj i žive u Litvi od 2013. U vlasništvu imaju imovinu u različitim državama. Partnerica je upisana kao vlasnica stana u obalnom mjestu u Španjolskoj. 2020. ga je prodala trećoj osobi. Oспорavajući valjanost toga ugovora, drugi partner započinje postupak u Španjolskoj zahtijevajući od suda donošenje deklaratorne presude kojom se utvrđuje da su oni suvlasnici stana. Jesu li španjolski sudovi nadležni odlučivati o takvom deklaratornom zahtjevu? Budući da ovaj predmet nije povezan s nasljeđivanjem registriranog partnera ili raskidom registriranog partnerstva, članci 4. i 5. nisu primjenjivi. Isto vrijedi i za članke 7. i 8. budući da se partneri nisu ni izričito ni prešutno suglasili o nadležnosti bilo kojeg suda. Nije primjenjiv ni članak 6. jer je uobičajeno boravište partnera u Litvi (koja ne sudjeluje u pojačanoj suradnji), jer oni nikad nisu imali uobičajeno boravište u bilo kojoj državi članici koja sudjeluje u pojačanoj suradnji, jer nemaju zajedničko državljanstvo takve države članice i jer je njihovo registrirano partnerstvo zaključeno prema norveškom pravu (a to nije država članica). Članak 9. nije u pitanju jer nije riječ o proglašenju nenadležnosti budući da nijedan sud države članice koja sudjeluje u pojačanoj suradnji ionako nije nadležan. Slijedom navedenog, odgovor na pitanje o nadležnosti španjolskih sudova je potvrđan jer je nepokretna imovina čiji je (navodni) vlasnik barem jedan od registriranih partnera smještena u Španjolskoj.

Opseg tako utvrđene nadležnosti je ograničen samo na imovinu u toj državi članici, čime ova odredba

68 A. BONOMI, 'Article 13. Limitation de la procédure' in A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements nos 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 507.

69 Vidi *ibid.*, str. 513. (spominje sustave *common law*); P. FRANZINA, 'Article 13. Limitation of Proceedings' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 134. (spominje pravo Tunisa).

70 Vidi i odredbe o supsidijarnoj nadležnosti u članku 6. Uredbe o uzdržavanju.

predstavlja još jednu točku proboja načela jedinstva imovine u sklopu odredbi o nadležnosti.⁷¹ Kao posljedica teritorijalnog načela, ako je više takvih dijelova imovine smješteno u dvije ili više država članica koje sudjeluju u pojačanoj suradnji, sudovi svake od njih nadležni su samo za zahtjeve koji se odnose na nekretninu na području njihove države članice. Stajališta u pravnoj teoriji ipak se razilaze po pitanju kvalifikacije pojma 'nekretnine'. Dok jedni zagovaraju primjenu *lex rei sitae* da bi se utvrdilo je li u konkretnom slučaju riječ o pokretnini ili nekretnini,⁷² drugi prednost daju euroautonomnom tumačenju s uputom na isti pojam u drugim područjima prava EU-a.⁷³

4.4. FORUM NECESSITATIS

Reflektirajući odredbe nekih drugih uredbi EU-a,⁷⁴ članak 11. Uredbe 2016/1103 i 2016/1104 predviđa *forum necessitatis* kao posljednje utočište i izuzetak jer ono oslabljuje načela blizine i pravne sigurnosti (posebice predvidljivosti). Da bi se zasnovala nadležnost na ovoj osnovi, sljedeće pretpostavke moraju biti ispunjene: (i) sudovi nijedne države članice nisu nadležni prema člancima 4., 5., 6., 7., 8. ili 10., ili su se svi sudovi oglasili nenadležnima prema članku 9. i nijedan sud nije nadležan prema članku 9. stavku 2.; (ii) postupak u stvari bračnoimovinskog režima nije moguće pokrenuti ili provesti u razumnim okvirima ili bi bio nemoguć u trećoj državi s kojom je stvar blisko povezana; i (iii) stvar je u dovoljnoj mjeri povezana s državom članicom suda pred kojim je pokrenut postupak.

Dočim je prva pretpostavka izvediva slijedeći korak-po-korak odredbe na koje se poziva, druga pretpostavka može predstavljati značajnu teškoću sudu pred kojim je pokrenut postupak u stvari bračnoimovinskog režima. Uvodne izjave 41. Uredbe 2016/1103 i 40. Uredbe 2016/1104 pojašnjavaju da takva nemogućnost može postojati u situaciji građanskog rata u trećoj državi, ili kada se od bračnog druga ne može razumno očekivati pokretanje ili vođenje postupka u toj trećoj državi. Prvotno navedeno se odnosi na apsolutnu nemogućnost jer je pravosuđe prestalo djelovati kao posljedica ratnih ili drugih okolnosti, uključujući prirodne katastrofe ili stanje opasne epidemije, ili stoga što nema nijedne osnove nadležnosti na kojoj bi se ona mogla temeljiti u konkretnoj stvari. Relativna nemogućnost prisutna je u situacijama poput one u kojoj su ozbiljno manjkavi postupovni standardi koji stranke izvrgavaju diskriminatornom postupanju.⁷⁵ Slično tomu, nemogućnost bi postojala i kada treća država ne priznaje ni istospolne brakove ni njihove imovinske posljedice.⁷⁶

Dok je treća pretpostavka označena kao zahtjevna za tumačenje, usuglašeno je stajalište da je treba ocjenjivati u svjetlu posebnih okolnosti svakog pojedinog slučaja. Mogući elementi povezanosti su bilo koji od kriterija spomenutih u drugim odredbama Uredbe 2016/1103 odnosno Uredbe 2016/1104, a koji ne rezultiraju nadležnošću sudova bilo koje od država članica koje sudjeluju u pojačanoj suradnji, kada se

71 Druge takve situacije odnose se na članak 13. Vidi 4.2. ovog poglavlja.

72 P. MANKOWSKI, 'Internationale Zuständigkeit nach EuGüVO und EuPartVO' u A. DUTTA i J. WEBER (ur.), *Die Europäischen Güterrechtsverordnungen*, C. H. Beck, München 2017, str. 40; A. BONOMI, 'Article 13. Limitation de la procédure' u A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 482.

73 P. FRANZINA, 'Article 10. Subsidiary Jurisdiction' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 113.

74 Vidi, primjerice, članak 7. Uredbe o uzdržavanju i članak 11. Uredbe o nasljeđivanju.

75 A. BONOMI, 'Article 11. Forum necessitatis' u A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 492–493.

76 Vidi I. VIARENGO, 'Effetti patrimoniali delle unioni civili transfrontaliere e la nuova disciplina europea' (2018) 54 *Rivista di diritto internazionale privato e processuale* 33, 46; G. BIAGIONI, 'Article 11. Forum necessitatis' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 119.

primijeni bilo koja od prethodno navedenih odredbi o nadležnosti.⁷⁷

4.5. NADLEŽNOST ZA PROTUZAHTJEVE

Ustaljena odredba u međunarodnom privatnom pravu EU-a⁷⁸ uključena je i u Uredbu 2016/1103 i Uredbu 2016/1104, i to u članku 12. Prema toj odredbi sud pred kojim je postupak pokrenut sukladno bilo kojoj od odredbi (na temelju članka 4., 5., 6., 7. ili 8., članka 9. stavka 2. ili članka 10. ili 11.) također je nadležan odlučivati i o protuzahrtjevu.⁷⁹ Protuzahrtjev je dopustiv sve dok potpada pod područje primjene *ratione materiae* odnosno uredbe,⁸⁰ što znači da mora biti riječ o bračnoimovinskom režimu ili imovinskim posljedicama registriranog partnerstva. Također mora biti u okviru područja primjene *ratione temporis* odnosno uredbe. U komentarima odredbe navodi se da mora biti i unutar nadležnosti suda u pitanju. Primjerice, ako je sud supsidijarno nadležan protuzahrtjev se mora odnositi na nekretninu u državi članici suda.⁸¹

Iako odredbom članka 12. nisu propisane daljnje pretpostavke, autori predlažu da određena veza mora postojati između glavnog zahtjeva i protuzahrtjeva.⁸² Međutim, čini se da to nije postavljeno kao neka određena pretpostavka jer je veza dostatno osigurana drugom pretpostavkom – da protuzahrtjev potpada pod područje primjene uredbe u pitanju, jer uredbe o kojima je ovdje riječ odnose se na iste vrste pravnih stvari. Tomu je tako i u vezi s odredbom za protuzahrtjeve u članku 4. Uredbe Bruxelles II bis kojom se također propisuje da protuzahrtjev mora biti unutar područja primjene te Uredbe. Nasuprot tomu, Uredbe Bruxelles I bis uređuje različite vrste pravnih stvari, pa su njezinom odredbom u članku 8. stavku 3. detaljnije definirani elementi povezanosti kojima se predviđa da protutužba proizlazi 'iz istog ugovora ili činjeničnog stanja kao i prvotna tužba'.

4.6. NADLEŽNOST ZA PRIVREMENE MJERE

Na već tradicionalan način,⁸³ člankom 19. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104 predviđeno je da se sudu države članice može podnijeti zahtjev za određivanje privremenih mjera, uključujući zaštitne mjere,⁸⁴ koje su predviđene pravom te države, čak i kada su, na temelju odnosne uredbe, za donošenje odluke o meritumu predmeta nadležni sudovi druge države članice. Prema tomu, sudovi bilo koje države članice koja sudjeluje u pojačanoj suradnji koji su nadležni za meritum spora prema Uredbi 2016/1103 ili uredbi 2016/1104 također su izravno nadležni i za privremene mjere. To je prirodno produženje sudske nadležnosti da odlučuje o biti spora. Pored toga, nadležnost za privremene mjere dodijeljena je sudovima države članice koja sudjeluje u pojačanoj suradnji ako je njezinim pravom predviđena konkretna mjera koja se zahtjeva. Ovime se uspostavlja

77 A. BONOMI, 'Article 11. *Forum necessitatis*' u A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 495.

78 Vidi, primjerice, članak 8. stavak 3. Uredbe Bruxelles I bis i članak 4. Uredbe Bruxelles II bis.

79 Pojam 'protuzahrtjev' je prethodno protumačio SEU u kontekstu Bruxelleske konvencije i Uredbe Bruxelles I, prethodnica Uredbe Bruxelles I bis. Vidi predmet C-341/93, *Danværn Production A/S v Schuhfabriken Otterbeck GmbH & Co.*, EU:C:1995:239, para. 18; predmet C-185/15, *Marjan Kostanjevec v F&S Leasing, GmbH.*, EU:C:2016:763, para. 32–33.

80 Vidi poglavlje 3.

81 P. FRANZINA, 'Jurisdiction in Matters related to Property Regimes under EU Private International Law' (2017/2018) 19 *Yearbook of Private International Law* 193; A. BONOMI, 'Article 12. Demandes reconventionnelles' u A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 499, 500–501.

82 P. MANKOWSKI, 'Internationale Zuständigkeit nach EuGüVO und EuPartVO' u A. DUTTA i J. WEBER (ur.), *Die Europäischen Güterrechtsverordnungen*, C. H. Beck, München 2017, str. 43; P. FRANZINA, 'Jurisdiction in Matters related to Property Regimes under EU Private International Law' (2017/2018) 19 *Yearbook of Private International Law* 193.

83 Vidi, primjerice, članak 35. Uredbe Bruxelles I bis, članak 20. Uredbe Bruxelles II bis, članak 14. Uredbe o uzdržavanju i članak 54. Uredbe o nasljeđivanju..

84 Pojam 'privremene, uključujući zaštitne mjere' tumačen je u praksi SEU-a. Vidi, primjerice, predmet C-261/90, *Mario Reichert, Hans-Heinz Reichert and Ingeborg Kockler v Dresdner Bank AG.*, EU:C:1992:149, para. 31.

uputa na nacionalne odredbe, i materijalne i o domaćoj nadležnosti, primjenjive na privremene mjere.⁸⁵

Par različitih državljanstava, francuskog i njemačkog, s uobičajenim boravištem u Bruxellesu, razvodi se i usputno želi riješiti njihove bračnoimovinske odnose. Jedna od njihovih vrijednih nekretnina smještena je u Hrvatskoj. Ne bi li zaštitila svoje interese u pogledu te nekretnine, supruga podnosi hrvatskom sudu zahtjev za određivanje privremene mjere sukladno hrvatskom pravu kojim traži da sud naloži zabranu otuđenja ili opterećenja te nekretnine zajedno sa zabilježbom te zabrane u zemljišne knjige, kao i da privremeno povjeri nekretninu na čuvanje njoj ili trećoj osobi.

Članak 19. je praktičan način za održanje činjenične ili pravne situacije pred sudovima upravo one države članice u kojoj se mjera očuvanja treba izvršiti. Njegova učinkovitost je ne samo u izravnoj ovršnosti čime se izbjegava postupak priznanja ovršnosti, nego i u zadržavanju učinka iznenađenja kada je prema *lex fori* on predviđen određenom mjerom.⁸⁶

5. KOORDINACIJA IZMEĐU ISTODOBNIH POSTUPAKA U RAZLIČITIM DRŽAVAMA ČLANICAMA

Jedno od ključnih pitanja povezanih s koordinacijom nadležnosti između sudova različitih država članica odnosi se na istodobne postupke. U tom smislu, Uredba 2016/1103 i Uredba 2016/1104 određuju prioritet među postupcima koji se paralelno vode pred sudovima dvije ili više država članica. Tim odredbama utvrđen je kronološki red prema kojem sudovi, pred kojima se vode postupci, trebaju odlučivati o svojoj nadležnosti, i to slijedeći načelo *prior in tempore, potior in iure*. Cilj je na najmanju moguću mjeru svesti opasnost od istodobnih postupaka jer oni mogu rezultirati suprotnim ili proturječnim odlukama i posljedično otežati slobodno kretanje odluka između država članica koje sudjeluju u pojačanoj suradnji. Za sprječavanje teritorijalne podjele europskog pravosudnog prostora od presudne je važnosti poštivanje načela uzajamnog priznanja. To načelo pretpostavlja postojanje uzajamnog povjerenja između država članica,⁸⁷ a u stvarima bračnoimovinskih režima ili stvarima imovinskih posljedica registriranih partnerstava, između država članica koje sudjeluju u pojačanoj suradnji. S praktične strane, kako bi sustav koordinacije djelovao, bilo je potrebno propisati autonomne odredbe o tome kada se postupak smatra pokrenutim.

5.1. VRIJEME POKRETANJA POSTUPKA

Uzimajući u obzir različitosti postupovnih rješenja u raznim državama članicama i nadograđujući svoje prednike,⁸⁸ člankom 14. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104 određeno je kada se smatra da je postupak pokrenut pred sudom. Upućuje se ili na 'pismeno o pokretanju postupka ili istovrijedno pismeno', ili na 'pokretanje postupka' odnosno 'zabilježbu predmeta', već s obzirom na konkretne okolnosti. Ako postupak pokreću stranke, smatra se da je to u trenutku: (i) kada je sudu predano pismeno o pokretanju postupka ili istovrijedno pismeno; ili (ii) ako pismeno mora biti dostavljeno prije njegova podnošenja sudu, u trenutku kada ga je primilo tijelo ovlašteno za dostavu. Važno je da su poduzeti bilo koji naknadni koraci koji su propisani kao obvezni prema *lex fori*. Ako postupak pokreće sud *ex officio*, smatra se da je pokrenut (iii) u trenutku kada je donesena odluka suda o pokretanju postupka ili, ako takva odluka nije nužna, u trenutku

85 S. MIGLIORINI, 'Article 19. Mesures provisoires et conservatoires' u A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 556.

86 L. SANDRINI, 'Article 19. Provisional, Including Protective, Measures' u I. VIARENGO i P. FRANZINA (ur.), *The EU Regulations on the Property Regimes of International Couples. A Commentary*, Edward Elgar, Cheltenham 2020, str. 173.

87 K. LENAERTS, 'The Principle of Mutual Recognition in the Area of Freedom, Security and Justice', The Fourth Annual Sir Jeremy Lever Lecture, University of Oxford, 30 January 2015, <www.law.ox.ac.uk>, str. 4.

88 Vidi, primjerice, članak 32. Uredbe Bruxelles I bis, članak 16. Uredbe Bruxelles II bis, članak 9. Uredbe o uzdržavanju i članak 14. Uredbe o nasljeđivanju.

kada je sud zabilježio predmet.

Člankom 16. definirani su koraci koje sud države članice koja sudjeluje u pojačanoj suradnji treba poduzeti ako se tuženik, koji ima uobičajeno boravište u trećoj državi, ne upusti u postupak pred sudom. Svrha ove odredbe je zajamčiti tuženikovo pravo na obranu sukladno načelu *audiatur et altera pars*.⁸⁹

5.2. LITISPENDENCIJA

Člankom 17. litispendencia je definirana kao situacija u kojoj se pred sudovima različitih država članica vode postupci o istom predmetu i između istih stranaka. Pojmovi 'isti predmet' i 'iste stranke' bili su temom tumačenja Suda EU-a u više navrata u sklopu Uredbe Bruxelles I bis i njezinih prednica. Pritom se SEU oslanjao na autonomno, sustavno i teleološko tumačenje. Naime, te su odredbe namijenjene da bi spriječile u europskom pravosudnom prostoru, koliko god je to moguće i od samog početka, nastanak situacije koja rezultira odbijanjem priznanja presude donesene u jednoj državi članici zbog proturječnosti s presudom u sporu između istih strana u drugoj državi članici u kojoj se zahtjeva priznanje.⁹⁰

Na temelju autonomnog tumačenja, pojam 'predmet spora' (engl. *cause of action*) uključuje i 'osnovu' (engl. *cause of action*, franc. *la cause*, tal. *il titolo*), tj. činjenice i pravnu odredbu na kojoj zahtjev temelji, i 'predmet zahtjeva' (engl. *object of the action*, franc. *l'objet*, tal. *l'oggetto*) koji predstavlja cilj s kojim se podnosi zahtjev.⁹¹ Shodno tomu, različita priroda zahtjeva prema nacionalnom pravu sama po sebi nije prepreka da bi se smatralo da se postupci vode o 'istom predmetu spora'. Primjerice, smatralo bi se da postupak radi proglašenja ništetnim ili poništaja bračnog ugovora i postupak radi podjele imovine na temelju takvog ugovora imaju isti predmet spora jer je valjanost samog ugovora u srcu oba zahtjeva.⁹² Međutim, odlučujući o litispendenciji u postupcima koji su podvrgnuti Uredbi Bruxelles II bis, SEU je presudio da litispendencia ne postoji ako je jedan zahtjev za donošenje privremene mjere, a drugi za odlučivanje o meritumu spora.⁹³

Pojam 'iste stranke' bio je tumačen, ne samo na način da su stranke iste i ako su u zamijenjenim postupovnim ulogama,⁹⁴ već i šire od svog jezičnog značenja na način da obuhvaća i stranke na koje se proteže učinak *res iudicata* odluke donesene u pogledu neke stranke, pod pretpostavkom da su njihovi interesi istovjetni i neodvojivi.⁹⁵ U Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104 posebno, mogućnost da u postupku sudjeluje treća strana priznata je u odredbama koje se odnose na njihova područja primjene. Tako se u definiciji pojma 'bračnoimovinski režim' iz članka 3. stavka 1. točke (a) Uredbe 2016/1103 upućuje, ne samo na 'imovinske odnose između bračnih drugova', već i na 'njihove odnose s trećim stranama'. Takva uputa

89 Ovdje se upućuje na članak 19. Uredbe (EZ) br. 1393/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. studenoga 2007. o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima ("dostava pismena"), i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 1348/2000, SL L 324, 10.12.2007., str. 79-120, koja će od 1. srpnja 2022. biti zamijenjena Uredbom (EU) 2020/1784 Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2020. o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima (dostava pismena) (preinaka), SL L 405, 2.12.2020., str. 40-78, ili članak 15. Haške konvencije od 15. studenoga 1965. o dostavi u inozemstvo sudskih i izvansudskih dokumenata u građanskim ili trgovačkim stvarima.

90 Vidi, primjerice, predmet C-144/86, *Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo*, EU:C:1987:528, para. 8. i 11.; Predmet C-406/92, *The owners of the cargo lately laden on board the ship 'Tatry' v the owners of the ship 'Maciej Rataj'*, EU:C:1994:400, para. 30. i 32. O razlozima za odbijanje priznanja i ovrhe vidi Poglavlje 6.

91 Predmet C-406/92, *The owners of the cargo lately laden on board the ship 'Tatry' v the owners of the ship 'Maciej Rataj'*, EU:C:1994:400, para. 38 i 40. Vidi i predmet C-144/86, *Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo*, EU:C:1987:528, para. 14 et seq.

92 Po analogiji vidi predmet C-144/86, *Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo*, EU:C:1987:528, para. 16-17.

93 Predmet C-296/10, *Bianca Purrucker v Guillermo Vallés Pérez (Purrucker II)*, EU:C:2010:665, para. 69.

94 Predmet C-144/86, *Gubisch Maschinenfabrik KG v Giulio Palumbo*, EU:C:1987:528, para. 19.

95 predmet C-351/96, *Drouot assurances SA v Consolidated metallurgical industries (CMI industrial sites), Protea assurance and Groupement d'intérêt économique (GIE) Réunion européenne*, EU:C:1998:242, para. 25.

može se naći i u članku 3. stavku 1. točki (b) Uredbe 2016/1103.

Koraci koje dva suda trebaju poduzeti kada se pred njima istodobno vode paralelni postupci su sljedeći: sud pred kojim je kasnije pokrenut postupak mora po službenoj dužnosti zastati s postupkom sve dok sud pred kojim je prvim pokrenut postupak ne odluči o svojoj nadležnosti. Sud pred kojim je kasnije pokrenut postupak nipošto nije u položaju samostalno odlučivati o nadležnosti suda pred kojim je prvim pokrenut postupak i uvijek mora pričekati odluku suda pred kojim je prvim pokrenut postupak.⁹⁶ Ta je odluka obvezujuća za sudove u drugim državama članicama.⁹⁷ Moguća su dva različita scenarija: (i) ako sud pred kojim je prvim pokrenut postupak utvrdi da je nadležan, sud pred kojim je kasnije pokrenut postupak mora se oglasiti nenadležnim *ex officio* bez ispitivanja odluke suda pred kojim je prvim pokrenut postupak; ili (ii) ako sud pred kojim je prvim pokrenut postupak utvrdi da nije nadležan, sud pred kojim je kasnije pokrenut postupak može nastaviti postupak (i odlučiti o svojoj nadležnosti). Jačanju učinkovitosti sustava koordinacije paralelnih postupaka, pridonosi i obveza sudova različitih država članica na promptnu komunikaciju između sebe, a na zahtjev jednog od njih, u pogledu datuma kada se postupak smatra pokrenutim pred odnosnim sudom.

5.3. POVEZANI POSTUPCI

U članku 18. Uredbe 2016/1103 i Uredbe 2016/1104 definirani su povezani postupci kao postupci koji se vode pred sudovima različitih država članica i međusobno su tako blisko povezani da se zajedničko postupanje i odlučivanje u vezi s njima čini svrhovitim kako bi se izbjegla opasnost proturječnih odluka u odvojenim postupcima. Migliorini razdvaja dva elementa ove definicije.⁹⁸ Prvi je materijalno-pravni element koji se odnosi na blisku povezanost između postupaka, koja se manifestira u zajedničkim pitanjima koja trebaju biti odgovorena u objema postupcima. Drugi element definicije je latentne prirode jer je povezan s opasnosti proturječnih odluka, koja se može ocijeniti samo zamišljanjem ishoda raznih scenarija u dvjema postupcima i njihovim uspoređivanjem. Pojam 'proturječnosti' (engl. *irreconcilability*) treba tumačiti autonomno i široko kada se promatra u sklopu članka 18. (u usporedbi s člankom 37.)⁹⁹ kako bi njime bile obuhvaćane situacije opasnosti od sukobljenih odluka, čak i ako te odluke mogu biti odvojeno izvršene i njihove se pravne posljedice uzajamno ne isključuju.¹⁰⁰ Primjena ove odredbe moguća je samo na zahtjev jedne od stranaka.

Za razliku od situacija litispendencije u kojima su postupanja sudova strogo propisana, u okolnostima dvaju povezanih postupaka sud pred kojim je kasnije pokrenut postupak uživa određenu diskreciju u odlučivanju hoće li zastati s postupkom ili ne. Ta je diskrecija ograničena sljedećim okolnostima: (i) povezani postupci vode se pred prvostupanjskim sudovima; (ii) postoji zahtjev jedne od stranaka kojim traži da se sud oglasi nenadležnim; (iii) sud pred kojim je prvim pokrenut postupak nadležan je za oba konkretna zahtjeva; i (iv) pravo države suda pred kojim je prvim pokrenut postupak dopušta spajanje konkretnih postupaka.

96 Predmet C-351/89, *Overseas Union Insurance and Others v New Hampshire Insurance Company*, EU:C:1991:279, para. 25.

97 Sudovi u drugim državama članicama vezani su ranijim odlukama o nadležnosti suda pred kojim je prvotno pokrenut postupak, uključujući i njegove odluke *obiter dicta*. Vidi predmet C-456/11, *Gothaer Allgemeine Versicherung AG and Others v Samskip GmbH*, EU:C:2012:719; I. KUNDA i D. VRBLJANAC, 'Lis Pendens' u C. HONORATI (ur.), *Jurisdiction in Matrimonial Matters, Parental Responsibility and International Abduction. A Handbook on the Application of Brussels IIa Regulation in National Courts*, Giappichelli and Peter Lang, Torino 2017, str. 219, 232–233.

98 S. MAGLIORINI, 'Article 18. Connexité' u A. BONOMI i P. WAUTELET (ur.), *Le droit européen des relations patrimoniales de couple: Commentaire des Règlements n°s 2016/1103 et 2016/1104*, Bruylant, Bruxelles 2021, str. 549, 551.

99 Vidi niže poglavlje 6.

100 Predmet C-406/92, *The owners of the cargo lately laden on board the ship 'Tatry' v the owners of the ship 'Maciej Rataj'*, EU:C:1994:400, para. 55.

6. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Prethodna raščlamba odredbi o nadležnosti u Uredbi 2016/1103 i 2016/1104 potvrđuje što je već prethodno bilo primijećeno – one iskazuju ‘izvanredan stupanj složenosti’.¹⁰¹ Time predstavljaju produžetak nomotehničkog pristupa koji je zastupljen u Uredbi o nasljeđivanju, dok njihova opća struktura slijedi druge uredbe u području suradnje u građanskim stvarima. Navedena složenost u zakonodavnoj tehnici uočljiva je i na površini i ispod nje. Namjesto jednog ili dva članka s nekoliko osnovnih kriterija za stvari bračnoimovinskih režima (i stvari imovinskih posljedica registriranih partnera), koje se uobičajeno mogu pronaći u nacionalnim zakonima o međunarodnom privatnom pravu država članica, Uredba 2016/1003 i Uredba 2016/1104 donose višeslojnu i iznimno specijaliziranu arhitekturu pravila o nadležnosti. Sklop temeljnih načela na kojima se zasnivaju strukturalni elementi sustava odredbi o nadležnosti, uključujući odabir kriterija nadležnosti, sastoji se od pravne sigurnosti, predvidljivosti, blizine, jedinstva imovine kao i konvergencije nadležnog suda (*forum*) i mjerodavnog prava (*ius*). S tim u vidu, pravila (i izuzetci) oblikovani su na različite načine, pokazujući razne osobine, imajući drugačija područja primjene, navodeći posebne pretpostavke i stojeći u različitim strukturalnim i funkcionalnim međuodnosima.

Ova složenost može predstavljati prepreku da stranke na jednostavan način predvide nadležne sudove i omesti sudove u neposrednoj i brznoj analizi nadležnosti. Primjena sustava odredbi o nadležnosti u Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104 u praksi zahtijeva duboko razumijevanje međunarodnog privatnog prava i prava EU-a pa je stoga pridržana prvenstveno pravnim stručnjacima. Nije vjerojatno da će laici biti u mogućnosti osloniti se na ove odredbe bez profesionalnog pravnog savjeta, bez obzira koliko to podržava Europska komisija što se očituje u sredstvima koja su usmjerena stvaranju takvih spremnih praktičnih alata proteklih godina.¹⁰² Posebice, izbor sudova, koji – općenito ograničen – cilja olakšati organizaciju imovinskih odnosa para, uvelike je ovisan o svijesti zainteresiranih strana (na isti način kao i u Uredbi o nasljeđivanju), ali i o svijesti onih od kojih te strane primaju pravni savjet. Trebat će osmisliti cijeli skup novih odredbi i pravnih akata ne bi li se parovima omogućilo da u potpunosti iskoriste stranačku autonomiju u Uredbi 2016/1103 i Uredbi 2016/1104 te time ispune zakonodavčevu težnju da svakodnevni život građana i obitelji EU-a bude manje maglovit jer će moći unaprijed organizirati svoje imovinske odnose u obitelji.

101 P. FRANZINA, ‘Jurisdiction in Matters related to Property Regimes under EU Private International Law’ (2017/2018) 19 *Yearbook of Private International Law* 193.

102 Ovo se prvenstveno čini sredstvima iz programa Pravosuđe EU-a kojima Komisija sufinancira projekte, ne samo radi educiranja stručnjaka, već i radi približavanja odredbi bliže samim strankama. Vidi, primjerice, projekt Personalized Solution in European Family and Succession Law – PSEFS (br. 800821-JUST-AG-2017/JUST-JCOO-AG-2017), <www.euro-family.eu>.